

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Novljan

Vpliv javne prepoznavnosti na uspešnost nestrankarskih kandidatov
na lokalnih volitvah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Novljan

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Krašovec

Vpliv javne prepoznavnosti na uspešnost nestranskih kandidatov
na lokalnih volitvah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Vpliv javne prepoznavnosti na uspešnost nestranskih kandidatov na lokalnih volitvah

Na lokalnih volitvah za župana vsakokrat zasledimo množico kandidatov, ki ne nastopajo kot kandidati katere od političnih strank. Lokalne volitve so s tega vidika posebnost, saj so nemalokrat taki kandidati tudi izvoljeni na mesto župana. Na lokalnih volitvah leta 2010 je, v primerjavi z lokalnimi volitvami 2006, naraslo število uspešnih kandidatur nestranskih kandidatov, ta trend pa je prisoten že dalj časa. V diplomskem delu se osredotočimo na uspešnost kandidature nestranskih kandidatov na lokalnih volitvah in razloge za to. Želimo ugotoviti, kaj je razlog za vse večjo uspešnost te skupine kandidatov. Soočili bomo dva pristopa; pomen javne prepoznavnosti kandidatov za njihovo uspešnost in kontekst padanja zaupanja v politične stranke ter pomen drugačne (nepolitične) javne prepoznavnosti na uspešnost izvoljenih županov. Ugotovili smo, da je prepoznavnost za uspešnost kandidatov na volitvah pomembna, saj so uspešnejši kandidati, ki so v lokalni skupnosti bolj znani. Uspešnost nestranskih kandidatov pa pogosto ni posledica le njihove neodvisnosti in nezaupanja v politične stranke.

Ključne besede: javna prepoznavnost, uspešnost na lokalnih volitvah, nestranski kandidati, zaupanje v politične stranke.

The influence of public recognition on the success of independent candidates in local elections

At the mayoral local elections every time we find a multitude of candidates who do not act as the candidates of any political party. Local elections are always to be a specialty, because often the independents are elected for office. At the local elections in 2010, compared with local elections in 2006, the number of successful nominations of independent candidates increased, and this trend has been present for some time. In the thesis we focus on the success of independent candidates in local elections and the reasons for this. Therefore we would like to find out what the reason for the increasing success of this group of candidates. We faced two approaches, the importance of public recognition of the candidates for their performance and the context of declining trust in political parties and the importance of alternative (non-political) public recognition on the performance of elected mayors. We found that the performance of candidates in elections recognition is important, because in the local community more recognized candidates are successful. But success of independent candidates is often not only due to their independence and distrust in political parties.

Key words: public recognition, success in local elections, independent candidates, trust in political parties.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	7
1.1	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	7
1.2	CILJI IN POMEN DIPLOMSKEGA DELA.....	8
1.3	HIPOTEZE DIPLOMSKEGA DELA.....	9
1.4	METODOLOGIJA	9
1.5	ZGRADBA DIPLOMSKEGA DELA.....	10
2	TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	11
2.1	DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA VOLILNI (NE)USPEH	11
2.1.1	Strankarska identifikacija.....	11
2.1.2	Mediji.....	12
2.1.3	Prepoznavnost kandidatov	13
2.1.4	Kandidatocentričnost	14
2.1.5	Lokalni dejavniki	15
2.2	ZAUPANJE V POLITIČNE STRANKE	17
2.3	NESTRANKARSKI IN NEODVISNI KANDIDATI.....	19
2.4	VPLIV VOLILNEGA SISTEMA NA USPEŠNOST NESTRANKARSKIH KANDIDATOV	22
2.5	PREDNOSTI NESTRANKARSKIH KANDIDATOV	23
3	ANALITIČNI, RAZISKOVALNI DEL.....	25
3.1	ANALIZA ZAKONODAJE.....	25
3.1.1	Zakonodaja o kandidiranju na lokalnih volitvah	25
3.1.2	Položaj nestrankarskih kandidatov med volilno kampanjo	26
3.2	ANALIZA REZULTATOV PRETEKLIH ŽUPANSKIH VOLITEV.....	28
3.3	ZAUPANJE V POLITIČNE STRANKE	29
3.4	PREPOZNAVNOST KANDIDATOV - ŠTUDIJA PRIMEROV	31
3.4.1	Občina Bovec.....	33
3.4.2	Občina Bistrica ob Sotli	34
3.4.3	Občina Kamnik	34
3.4.4	Občina Kočevje.....	36
3.4.5	Občina Hajdina	37
3.4.6	Ugotovitve.....	37
4	SKLEP	39

5 LITERATURA.....	41
PRILOGI:	46
PRILOGA A: PODATKI O ZAUPANJU V POLITIČNE STRANKE MED LETI 1994 IN 2010	46
PRILOGA B: PODATKI O KANDIDATIH ZA ŽUPANA V ANALIZIRANIH OBČINAH.....	47
Priloga B.1: Občina Bovec	47
Priloga B.2: Občina Bistrica ob Sotli.....	47
Priloga B.3: Občina Kamnik.....	48
Priloga B.4: Občina Kočevje	49
Priloga B.5: Občina Hajdina	50

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Splošni model volilnega obnašanja.....	13
Slika 3.1: Shema županskih tekem na lokalnih volitvah v letu 2010.....	32

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Število kandidatov na volitvah za župana v letih 1994, 1998, 2002, 2006 in 2010 ter njihova uspešnost.....	28
Tabela 3.2: Lastnosti kandidatov za župana v občini Bovec na lokalnih volitvah 2010.	33
Tabela 3.3: Lastnosti kandidatov za župana v občini Bistrica ob Sotli na lokalnih volitvah 2010.....	34
Tabela 3.4: Lastnosti kandidatov za župana v občini Kamnik na lokalnih volitvah 2010.....	35
Tabela 3.5: Lastnosti kandidatov za župana v občini Kočevje na lokalnih volitvah 2010.	36
Tabela 3.6: Lastnosti kandidatov za župana v občini Hajdina na lokalnih volitvah 2010.	37

KAZALO GRAFOV

Graf 3.1: Zaupanje v politične stranke med leti 1994 in 2010 (v odstotkih vprašanih) in delež nestranskih kandidatov.....	30
---	----

SEZNAM KRATIC

AS	Aktivna Slovenija
DeSUS	Demokratska stranka upokojencev Slovenije
DZ	Državni zbor
KS	Krajevna skupnost
LDS	Liberalna demokracija Slovenije
NK	Nestrankarski kandidat
NSi	Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka
PGD	Prostovoljno gasilsko društvo
PS	Politična stranka
SD	Socialni demokrati
SDS	Slovenska demokratska stranka
SDSS	Socialdemokratska stranka Slovenije
SLS	Slovenska ljudska stranka
SMS - Zeleni	Stranka mladih – zeleni Evrope
SNS	Slovenska nacionalna stranka
Zares	Zares – nova politika
ZZP	Zveza za Primorsko

1 UVOD

1.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Leta 2010 so potekale pete redne lokalne volitve odkar je Slovenija samostojna država. V 208¹ občinah so vzporedno potekale volitve v občinske svete in volitve županov. Na volitvah se navadno za glasove poteguje več kandidacijskih list in kandidatov. Vendar pa vsi kandidati nimajo strankarske identifikacije oziroma se ne identificirajo z nobeno politično stranko, kar pomeni, da ne tekmujejo na njihovih listah.

Zakon o lokalnih volitvah² v 48., 68., 68.a, 103. in 106. členu določa, da lahko na volitvah v občinske svete in za župana kandidira kateri koli polnoletni državljan s stalnim prebivališčem v volilni enoti, kandidate pa določijo politične stranke ali skupina volivcev. Kandidata za župana lahko predlagata najmanj 2 odstotka prebivalcev volilne enote, vendar ne manj kot 15 in ne več kot 2500 volivcev.

S tem, ko kandidata za župana predlaga skupina volivcev, se v župansko tekmo podajo tudi tisti posamezniki, ki niso kandidati političnih strank. Kot ugotavlja Haček (2009), se je v Sloveniji na vsakih lokalnih volitvah pojavilo več nestranskih kandidatov, njihov delež med izvoljenimi pa je bil vsakič večji. Kljub enotni skupini nestranskih kandidatov, pa se ti med seboj razlikujejo po svojih političnih izkušnjah. Nekateri pred kandidaturo še niso imeli izkušenj s politiko, drugi so bili na prejšnjih volitvah kandidati političnih strank, nekateri imajo podporo stranke, katere člani sicer niso. In v času volilne kampanje imajo vsi ti kandidati možnost, da se volivcem čim bolj predstavijo in zagovarjajo svoj program ter pridobijo njihovo podporo.

V literaturi in virih lahko najdemo dva različna termina – neodvisni in nestranski kandidati – kar na prvi pogled izgleda, kot da opisujeta enake kandidate, vendar ne gre za sopomenki. Kot piše Rogelj (2007, 165), je temeljna razlika med pojmom ta, da izraz nestranski opisuje način kandidature, kateremu je nasproten strankarski, izraz neodvisni pa pomeni, da je kandidat neodvisen od politike. Neodvisnosti pa ni v primerih, ko kandidat nastopa na nestranski listi, podpirajo pa ga politične stranke. Prav termin neodvisen se še posebno v medijih uporablja neustrezno.

¹ Leta 2010 so bile volitve v Mestni občini Koper in v občini Trebnje zadržane zaradi odločitve Ustavnega sodišča (U-I-137/10), zato so bile volitve izvedene le v 208 občinah.

² ZLV-UPB3, Ur. l. RS 94/2007

Kot navaja Horvat (2010, 19), se delež izvoljenih županov, ki so kandidirali kot nestrankarski kandidati, iz volitev v volitve povečuje. Tako je bilo na volitvah leta 1994 med izvoljenimi župani le 20 odstotkov nestrankarskih kandidatov, leta 1998 24 odstotkov, na volitvah leta 2010 pa že 33 odstotkov (Lokalne volitve 2006; Lokalne volitve 2010).

Pojavlja se vprašanje, zakaj so nestrankarski kandidati kot skupina vedno uspešnejši. Enega od možnih odgovorov je podala dr. Vesna Godina (v Horvat 2010, 20), ko pravi: »Tradicionalna politična kultura Slovencev je kolektivistična, politična logika tega kolektiva pa je, da v politiki sodeluje kolektiv in ne politične stranke oziroma posamezni elementi kolektiva. Nestrankarske liste kandidatov so takšna oblika politike, ki tej tradicionalni politični kulturi Slovencev ustreza. Zmagali so tisti, ki so prepričali ljudi, da bodo delali za kolektivno dobro. To, da ljudje ne zaupajo strankam, pa je dokaz, da stranke že po svoji logiki vedno zastopajo parcialne interese, ne pa kolektivno dobro. To je v nasprotju s tradicionalno politično logiko pri Slovencih.« Omenila je nezaupanje političnim strankam, s čimer se strinja tudi Horvat (2012, 20), ki pa pravi, da »je na lokalni ravni, kjer občinska vodstva rešujejo konkretne težave, povezane z življenjem ljudi, pač bolj zaželeno biti nestrankarski,« saj, tudi zaradi nezaupanja v politične stranke, pretesna povezanost z njimi županskim kandidatom ne koristi.

1.2 Cilji in pomen diplomskega dela

V diplomskem delu bomo proučevali uspešnost nestrankarskih kandidatov na lokalnih volitvah in razlogih za to. Na zadnjih lokalnih volitvah je, v primerjavi z lokalnimi volitvami 2006, naraslo število uspešnih kandidatur nestrankarskih kandidatov, ta trend pa je prisoten že od prvih lokalnih volitev leta 1994, kar nakazuje njegovo dolgoročnost. Zato želimo ugotoviti, kaj je razlog za povečevanje uspešnosti te skupine kandidatov. Soočili bomo dva pristopa; pomen politične in nepolitične javne prepoznavnosti kandidatov na njihovo izvoljivost ter uspešnost nestrankarskih kandidatov na lokalni ravni v kontekstu padanja zaupanja v politične stranke.

1.3 Hipoteze diplomskega dela

V diplomskem delu smo si za namene raziskovanja postavljenih ciljev zastavili dve hipotezi.

Prva hipoteza se glasi:

H1: Javna (politična ali drugačna) prepoznavnost kandidatov poveča možnost njihove izvolitve.

S prvo hipotezo bomo ugotavljali, kakšna je povezava med javno prepoznavnostjo kandidata in njegovo izvolitvijo na župansko funkcijo. Pri tem ne bomo ločevali med politično ali drugačno javno prepoznavnostjo, predpostavljamo pa, da je možnost izvolitve večja za tiste kandidate, ki so v skupnosti (občini) javno prepoznavni.

Druga hipoteza se glasi:

H2: Nižanje stopnje zaupanja v politične stranke zvišuje možnosti uspeha kandidature nestrankarskih kandidatov na županskih volitvah.

Z drugo hipotezo bomo preverjali, kaj je tisto, kar (poleg prepoznavnosti) vpliva na vedno večje število uspešnih nestrankarskih kandidatov za župana. Tu predpostavljamo, da temu trendu botruje vedno nižje zaupanje v politične stranke.

1.4 Metodologija

Pri raziskovanju bomo uporabili multimetodski pristop, pri tem pa bomo uporabili predvsem naslednje metode in tehnike:

- pregled in analiza strokovne literature (monografij in člankov);
- analiza zakonodaje: Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o volilni in referendumski kampanji;
- analiza rezultatov preteklih lokalnih volitev;
- analiza podatkov iz že opravljenih javnomnenjskih raziskav: Slovensko javno mnenje, Politbarometer ter
- študij primera na izbranih občinah z uspešnim nestrankarskim in uspešnim strankarskim kandidatom.

Z uporabo več metod in tehnik bomo raziskovalni problem pogledali z različnih zornih kotov, kar bo pripomoglo k celovitejši obravnavi tematike.

1.5 Zgradba diplomskega dela

V prvem delu bo predstavljen teoretični okvir o dejavnikih uspešnosti kandidatov na volitvah (strankarska identifikacija, javna prepoznavnost, zaupanje v politične stranke idr.). Pri tem se bomo ustavili tudi pri sami opredelitvi nestranskih kandidatov. Drugi del bo empirični del, kjer bomo najprej opravili analizo zakonodaje o možnosti kandidiranja na lokalnih volitvah in analizirali uspešnost nestranskih kandidatov v obdobju med leti 1994 in 2010 ter izpostavili analizo raziskav o zaupanju v politične stranke. Nato pa bomo v lastni analizi naredili izbor občin z uspešnim nestranskim in uspešnim strankarskim kandidatom ter jih med seboj primerjali. S tem bomo skušali razkriti, kateri so odločilni dejavniki za uspeh nestranskih kandidatov na lokalnih volitvah. V tretjem delu bo sledil sklep, v katerem bomo na podlagi proučevanih virov in opravljenih analiz pojasnili, kateri dejavniki (politična ali druga javna prepoznavnost in trendi (ne)zaujanja v politične stranke) oziroma katera kombinacija dejavnikov najbolj vpliva na (ne)uspeh nestranskih kandidatov ter ovrgli oziroma potrdili zastavljeni hipotezi.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 Dejavniki, ki vplivajo na volilni (ne)uspeh

Za izvolitev na neko funkcijo se v kandidacijskem postopku praviloma prijavi več kandidatov, vsak s svojo osebnostjo, preteklimi izkušnjami in programom. Vsak želi na svoj način prepričati volivca, naj voli zanj. Vendar pa so kandidati pri tem različno uspešni. Avtorji, ki pišejo o dejavnikih, ki vplivajo na izbiro volivca, pravijo, da je teh dejavnikov več. O raziskovanju tega polja govorijo volilne študije, ki izpostavljajo tri večje sklope: dejavniki, ki vplivajo na volilno vedenje, proučevanje volilnih institucij in sistemov ter proučevanje političnega komuniciranja. Različne šole so poudarjale različne dejavnike, ki določajo obnašanje volivca, med njimi pa so najpomembnejši strankarska identifikacija, lastnosti kandidatov in mediji (Evans 2004, 19–41).

2.1.1 Strankarska identifikacija

Campbell (1980, 120–145) je strankarsko identifikacijo definiral kot psihološko navezavo na politično stranko, ki se ne odraža nujno kot članstvo v politični stranki, pogosto pa je determinanta za volilno vedenje, torej glasovanje za politično stranko, s katero se volivec identificira. Oppenhuis (1995, 28) navaja literaturo, ki opredeljuje strankarsko identifikacijo in pravi, da »strankarska identifikacija sestoji iz dveh elementov: moči identifikacije in smeri identifikacije, torej s katero politično stranko se volivec identificira«. Oppenhuis navaja avtorje, ki so prišli do enakih zaključkov kot Campbell, da obstaja korelacija med močjo strankarske identifikacije in oddajo glasu – tisti z močno strankarsko identifikacijo se tudi bolj verjetno udeležijo volitev in glasujejo za politično stranko (ali njenega kandidata) (Campbell 1980, 136–145; Oppenhuis 1995, 28–29).

Vendar Evans opozarja, da strankarska identifikacija v evropskih državah variira od države do države, predvsem pa je drugačna od strankarske identifikacije v Združenih državah Amerike (Evans 2004, 62). Na strankarsko identifikacijo vpliva veliko dejavnikov, predvsem značilnosti okolja, v katerem posameznik živi, in posameznikove demografske lastnosti, zato jo je včasih težko predvideti. Evans opozarja, da strankarska identifikacija ne pomeni nujno tudi glasovanja za določeno politično stranko, a je vseeno dober pokazatelj za predvidevanje volilnega vedenja (Evans 2004, 63–64).

2.1.2 Mediji

Eden od dejavnikov uspešnosti kandidatov je tudi medijska pokritost njihove aktivnosti. Mediji so pomembno informacijsko sredstvo med kandidati in volivci, so primarno sredstvo obveščanja in tako lahko vplivajo na percepcijo volivcev (Kahn v Atkeson in Krebs 2008, 239; Rosenbloom 1976, 12). Vendar je potreba kandidata po pojavnosti v medijih in njihovem poročanju o kandidatu odvisna od tega, kdo ga podpira. Tisti kandidati, ki prihajajo iz močnih političnih strank, za volilni uspeh ne potrebujejo toliko medijskega poročanja kot kandidati, ki prihajajo iz majhnih strank (Plunkitt v Rosenbloom 1976, 18). Lahko rečemo, da so kandidati političnih strank manj odvisni od poročanja medijev kot kandidati, ki niso predlagani s strani političnih strank. Poleg rednega poročanja medijev o kandidatih se lahko kandidati odločijo tudi za drugačen pristop - s plačanimi objavami, letaki -, vendar morajo v ta namen pridobiti dovolj sredstev. Ta pristop lahko opustijo, ko so dosegli tolikšno prepoznavnost, da o njih poročajo mediji (Rosenbloom 1976, 21).

Atkeson in Krebs (2008) sta raziskovala še eno plat medijskega vpliva na uspešnost kandidatov. Ukvarjala sta se z razmerjem med poročanjem o moških in ženskih kandidatih na županskih volitvah ter temah, o katerih se je glede na kandidate posameznega spola poročalo. Iz prejšnjih raziskav in teorij, na podlagi katerih sta preverjala lastne hipoteze, izhaja, da so moški kandidati medijsko bolj pokriti kot ženske kandidatke, razlikujejo pa se tudi tematska področja, ki jih pri kandidatih različnih spolov večkrat poudarjajo. Pri moških naj bi bila to vprašanja s področja financ, gospodarstva in varnosti, pri ženskah pa področja sociale, zdravstva, bolj pa so izpostavljene tudi poročanju o njihovem osebnem življenju, predvsem zakonskem stanju, otrocih in osebnostnih lastnostih (Bystrom, Robertson, Banwart, Devitt, Banwart, Bystrom, Robertson v Atkeson in Krebs 2008, 240). Kljub temu sta Atkeson in Krebs (2008, 245–250) na primeru županskih volitev v šestih mestih – v treh sta se v drugem krogu potegovala moški in ženska, v treh pa dva moška – ugotovila, da ne prihaja do velikih odstopanj glede medijske pokritosti kandidatov, kadar pa je med kandidati tudi ženska kandidatka, je nabor v kampanji poudarjenih tematskih področij za vse kandidate večji.

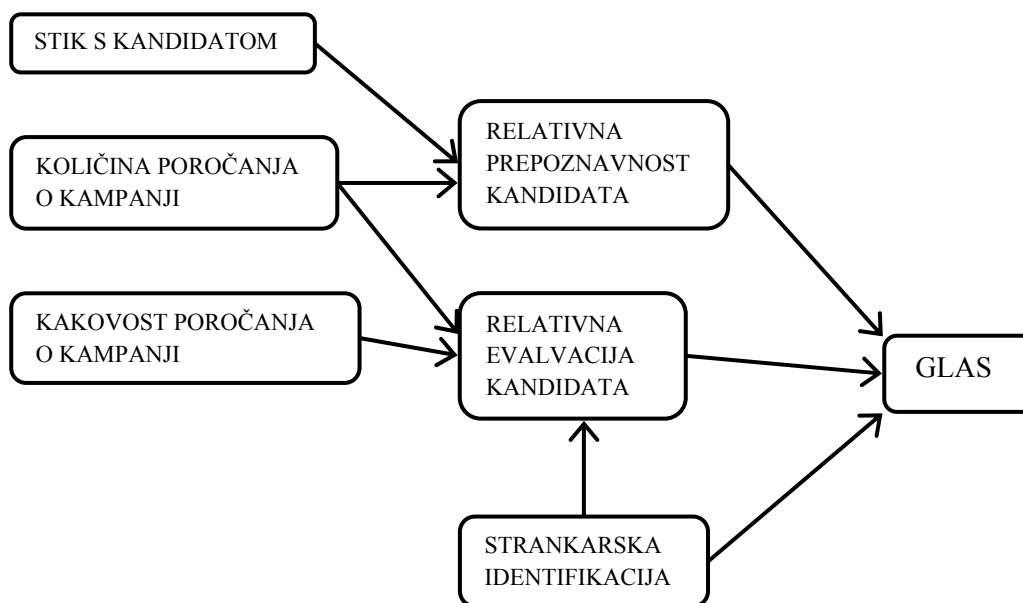
Pojavljanje kandidatov v medijih in poročanje o njih ter njihovih aktivnostih povzroči, da jih volivci večkrat vidijo, bolje spoznajo in si jih zapomnijo. S tem pa mediji vplivajo na prepoznavnost kandidatov.

2.1.3 Prepoznavnost kandidatov

Prepoznavnost kandidata je definirana kot »zmožnost vprašanega, da prepozna kandidata, ko je omenjeno njegovo ime. To je najnižja raven poznavanja kandidata, vendar osnova za njegovo vrednotenje« (Traugott in Lavrakas 2008, 179). Prepoznavnost kandidata oziroma njegovega imena je del t. i. kandidatove moči (*candidate valance*), natančneje strateške moči (*strategic valance*) – zraven sodijo še kampanjske veščine, med osebnostno moč (*character valence*) pa sodijo sposobnost, integriteta in predanost služenju družbi (Adams *et al.* 2011, 17).

Povezavo med vplivom medijev, prepoznavnostjo kandidata in odločitvijo volivca sta s svojim modelom preizkušala Goldenberg in Traugott (1980). Model (slika 2.1) sta oblikovala na podlagi podatkov volitev v ameriški kongres, pri tem pa sta primerjala tudi vpliv statusa kandidata – ali posameznik že zaseda funkcijo, za katero kandidira, ali ne.

Slika 2.1: Splošni model volilnega obnašanja

Vir: Povzeto po Goldenberg in Traugott (1980, 63).

Po tem modelu dejavniki, kot so stik kandidata z volivci ter količina in kakovost poročanja medijev o kandidatu in njegovih aktivnostih, vplivajo na to, kako si volivci kandidata zapomnijo, spoznajo in tudi glasujejo zanj. Tisti kandidati, ki funkcijo, za katero se potegujejo, že opravljajo, so od novih kandidatov bolj poznani in pozitivneje ocenjeni, saj lažje pritegnejo pozornost medijev (Mann in Wolfinger v Goldenberg in Traugott 1980, 63). Avtorja sta v svoji raziskavi ugotovila tudi, da tisti volivci, ki spremljajo medije, boljše

prepoznajo kandidate, večja pa je tudi verjetnost, da bodo odšli na glasovanje. Prepoznavnost kandidata je po njuni raziskavi odvisna predvsem od tega, kako se kandidat propagira – v pomoč so letaki, časopisni članki, pisma in neposredni kontakt z volivci (Goldenberg in Traugott 1980, 72). Ko sta analizirala zmožnost volivcev vrednotiti kandidate, sta ugotovila, da je vrednotenja zmožnih manj volivcev kot poznavanja kandidatov. Pri vrednotenju kandidatov pa sta kot najpomembnejša dejavnika izpostavljena volivčeva naklonejnost politični stranki ter osebni kontakt s kandidatom, saj naj bi »srečati kandidata, pomenilo, ga imeti rad« (Goldenberg in Traugott 1980, 78). Glede kandidatov, ki ponovno kandidirajo za funkcijo, sta zaključila, da status ponovnega kandidata v primerjavi s kandidatovo prepoznavnostjo, njegovo oceno in strankarsko pripadnostjo, niti ni tako pomemben (Goldenberg in Traugott 1980, 87).

Prepoznavnost kandidata je torej močan dejavnik, ki vpliva na kandidatovo volilno uspešnost. Zato je lahko snovanje volilne kampanje, ki poudarja pomen prepoznavnosti kandidata, ena glavnih aktivnosti. Prepoznavnost kandidata in njegovega imena ima predvsem psihološki učinek na volivce, saj tako kandidatu, kljub temu da ga osebno ne poznajo, bolj zaupajo (Killer Campaigning 2010). Vendar pa Olmstead (1970) opozarja, da čeprav je prepoznavnost kandidata pomembna, ni nujno tudi zadostna za njegovo izvolitev.

2.1.4 Kandidatocentričnost

Na prepoznavnost kandidata je močno vezana kandidatocentričnost. Gre za »[l]astnost posameznega dejavnika institucionalnega sistema, na podlagi katerega je kandidat politično »svobodnejši« pri svojih odločitvah, nacionalna politična stranka pa pri njegovem uresničevanju načrtanih ciljev nima tolikšnega vpliva« (Deželan v Haček in Zajc 2005, 200). Lahko bi tudi rekli, da je kandidatocentričnost značilnost okoliščine, predvsem v kontekstu volitev, ko na volivčevo izbiro bolj kot stranka, kateri kandidat pripada, odločajo njegova osebna stališča in osebnostne lastnosti. Kandidatocentrični sistemi tako večji poudarek dajejo kandidatom, ki pridobijo svoje volivce, nasprotno od sistema, kjer je uspešnost kandidata bolj ali manj odvisna od podpore politični stranki, ki ga je kandidirala (Farrell in Mcallister 2006, 727).

Ta lastnost ni nekaj novega, saj avtorji o njej pišejo že od konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Rapoport (1997, 186) tako navaja številne avtorje (Brody, Schulman in Pomper, Hartwig, Jenkins in Temchin), ki so zaznali, da na volilno vedenje zelo vplivajo čustva do kandidata, bolj kot čustvo do stranke ali izpostavljene teme. Rapoport (1997, 187) celo pravi,

da »kandidat predstavlja skupek rešitev, osebnih značilnosti in ideologije«. Pastor, Stone in Rapoport (1999, 424) so na podlagi analize primera Pata Robertsona, ki je leta 1988 neuspešno kandidiral za republikanskega predsedniškega kandidata, spoznali, da je kandidat, ki nima prejšnjih vezi s političnimi strankami lahko uspešen, če je prepoznaven in ne zagovarja strogo strankine ideologije. Kandidat s svojimi stališči, ki so volivcem bolj jasna kot stankina, lahko privabi svoje, za stranko nove volivce. Kjer je to mogoče in je kandidat močnejši mobilizator kot politična stranka, govorimo o kandidatocentročnosti.

Brancatijeva (2008) je v raziskavi našla povezavo med kandidatocentričnimi sistemi in nestranskarskimi kandidati. Ti imajo v sistemu, kjer imajo politične stranke manjšo volilno moč kot kandidati, več možnosti za uspeh. Večina raziskav sicer sloni na analizi ameriških predsedniških volitev oziroma primarnih volitev znotraj strank, vendar lahko zarišemo vzporednice z županskimi volitvami v Sloveniji, saj se v občinah po večinskem sistemu med več kandidati (različnih strank ali nestranskarskih) voli enega župana.

Dostopne so tudi študije, ki raziskujejo še druge dejavnike volilnega uspeha kandidatov. Armstrong in Graefe sta osnovala model t. i. biografski indeks PollyBio, na podlagi katerega lahko napovesta zmago kandidata za predsednika Združenih držav Amerike. Indeks temelji na psiholoških analizah lastnosti rojenega vodje, ki so pokazale, da imajo volivci raje inteligentnega in po postavi višjega ter poročenega vodjo (PollyVote Election Forecasting). Tudi ta model lahko povežemo s kandidatocentričnostjo sistema, kjer ni toliko pomembno, kakšna stališča zagovarjajo politične stranke, ki jim kandidati pripadajo, temveč kakšen je kandidat.

2.1.5 Lokalni dejavniki

Tudi različni dejavniki, kot sta socialni kapital kandidata in volivcev ter lokalno okolje, ki jih lahko skupaj imenujemo kot lokalne, vplivajo na uspešnost kandidatov na volitvah. Študij o lokalnih dejavnikih je malo, opravljene pa so bile predvsem v tujini, kjer sta ureditev in sistem volitev drugačna od slovenskih. V večini primerov so to volitve v lokalna odločevalska telesa, velikokrat je analiziran sistem enega prenosljivega glasu. V slovenskem prostoru študije, ki bi raziskala vpliv lokalnih dejavnikov na uspešnost kandidatov, ni. Zato si bomo ogledali nekaj tujih študij, saj lahko zaradi lokalne narave županskih volitev iščemo vzporednice med sistemi.

Johnston (1974) v svoji študiji volitev v mestu Christchurch na Novi Zelandiji leta 1971 raziskuje, kako lokalno okolje in obanašnje volivcev vpliva na uspešnost kandidatov. Pri tem je pozoren predvsem na tri elemente: medosebno informiranje odvisno od razdalje (*distance-biased interpersonal information*), različnost predvolilne kampanje (*differential canvassing*) in samoselekcioniranje (*self-selection*) (Cox in Sweet v Johnston 1974, 419). Medosebno informiranje je razložil z učinkom »prijatelji in sosede«, kjer naj bi informacije o kandidatu izvirale iz njegovega doma, učinek pa naj bi se zmanjševal z oddaljenostjo od izvira. Z osebnim ali vsaj navideznim poznanstvom s kandidatom naj bi volivci raje kot za pripadnika stranke volili za kandidata, ki ga osebno poznajo (Johnston 1974, 419). Podpora kandidatu, ne glede na strankarsko pripadnost, se lahko zgodi iz več razlogov – ker volivec kandidata osebno pozna, ker volivec ve, da je kandidat lokalni prebivalec, lokalno zastopstvo pa je zaželeno, ali pa zaradi lokalnega ponosa volivca (Johnston 1974, 420). Različnost predvolilne kampanje Johnston pojmuje kot lokacijsko osredotočenost kampanje, torej na katerih lokacijah je kampanja najbolj osredotočena. Element samoselekcioniranja pomeni, da volivec voli za kandidata, ki pripada stranki, katera ima na območju njegovega bivališča največjo podporo, kar je posledica »procesa splošne socialne mobilnosti in asimilacije« (Johnston 1974, 419).

Johnston (1974, 423) je v svoji raziskavi ugotovil, da lokalni učinek najbolj vpliva ravno na nestrankarske kandidate. Med raziskanimi parametri je bila tudi prepoznavnost kandidata, kar poudarja tudi Willis. Še posebno za lokalne nestrankarske kandidate naj bi veljalo, da izhajajo iz lokalnega okolja in so v njem že pred kandidaturo prepoznavni oziroma vidni člani skupnosti, k prepoznavnosti pa pripomore tudi možnost osebnega stika (Willis 2008, 6–7). In ravno ožja narava lokalnih volitev z osebnim poznavanjem kandidatov vpliva na manjšo pomembnost strankarske pripadnosti in s tem prednost za nestrankarske kandidate (Haček 2009, 79).

Lokalnih dejavnikov na županskih volitvah v Sloveniji ne moremo izključiti. Kljub temu pa študija primera v sistemu, kakršen je na lokalnih volitvah v Sloveniji, še ni bila narejena. S primerjavo v tujini opravljenih študij lokalnih volitev se lahko najbolj približamo lokalnim volitvam v občinske svete, svete krajevnih, četrtnih in vaških skupnosti, kjer kandidira in se voli večje število kandidatov, možna pa je tudi uporaba preferenčnega glasu, ki pomeni oddajo glasu za določenega kandidata ne strankino listo. Vendar pa lahko učinek lokalnih dejavnikov pripisujemo tudi županskim volitvam. Predvsem ker se za izvolitev potegujejo

posamezniki, ki so jasno izpostavljeni in niso 'skriti' med ostalimi kandidati na listi. Pomen osebnega poznanstva, zaupanja kandidatu in simpatičnosti kandidata je tako le še večji.

2.2 Zaupanje v politične stranke

Zaupanje je koncept v politološki znanosti, na katerega je bilo opozorjeno že v času antične Grčije. Kasneje so o njem pisali tudi klasiki, kot sta Thomas Hobbes in John Locke, in sodobniki, kot je John Dunn. Številni avtorji pišejo, da zaupanja v institucije oziroma temeljev tega zaupanja ne moremo enačiti z zaupanjem osebi. Zaupanje v institucije je drugačno od zaupanja v neko osebo, kjer osebo poznamo. Zaupanje v institucije se ne more razviti iz osebne interakcije, zanj je pomembno prepričanje, da sistem deluje (Hausknecht 1992, 458), pri tem pa se moramo zanašati na presojo, kako bo ravnala oseba, ki deluje v okviru politične institucije (Dunn v Hausknecht 1992, 457). Če želijo politične institucije, med njimi tudi politične stranke, uživati zaupanje, morajo imeti interes po izvrševanju prejetega zaupanja. To pomeni, da morajo državljani oziroma tisti, ki koristijo storitve, imeti občutek, da institucija služi njim in ne sama sebi z neoziranjem na njihove potrebe (Hardin v Braithwaite in Levi 1998, 13–18). Miller in Listhaug (1990, 358) tako povzameta, da je zaupanje v institucije rezultat vrednotenja normativnih pričakovanj državljanov glede funkcije storitev.

Lahko bi rekli, da je zaupanje končni člen v verigi 'pričakovanje' – 'izpolnjevanje pričakovanj' – 'zaupanje'. Vendar prihaja do razlikovanja med zaupanjem v politične institucije in zaupanjem v ostale sisteme. Blackburn (v Braithwaite in Levi 1998, 37) je za primer uporabil zaupanje, da bo poštni delavec dostavil našo pošiljko, in pravi, da zaupanje v poštni sistem izvira iz naše predpostavke, da poštni delavci opravljajo svojo službo. Le-ta jim določa naloge, katerih izpolnjevanje lahko pričakujemo, saj v nasprotnem primeru obstaja vzvod kazni oziroma sankcij. V takih primerih zaupanje ne izvira iz domneve altruističnega delovanja.

V primeru političnih institucij, bolj natančno političnih strank, pa je dejansko izpolnjevanje pričakovanih obljub manj gotovo. Hardin (v Braithwaite in Levi 1998, 18) meni, da je zaupanje v politične stranke že na začetku obsojeno na 'zlorabo' in da se »nezaupanju ne moremo izogniti brez izogibanja jasnim stališčem«. Naloga pridobiti in obdržati zaupanje volivcev v politične stranke in politiko na splošno je tako otežena. To povzroči povezava med učinkovitostjo na izvoljenem mestu in, pri določenih temah, »razočaranjem ali celo užalivitvijo

velikega števila volivcev« (Hardin v Braithwaite in Levi 1998, 19). Politične stranke bodo po izvolitvi za ohranitev svoje pozicije primorane popuščati pri svojih zahtevah in sklepati kompromise, ki pa jih lahko njihovi volivci ne podpirajo. Po besedah Levijeve (v Braithwaite in Levi 1998, 88) je med najpogostejšimi vzroki za izgubo zaupanja prav neuresničevanje obljub, poleg pa sodita tudi nesposobnost in nasprotovanje tistim, katerim bi morali služiti.

Miller in Listhaug (1990, 365–366) sta na podlagi raziskave na Norveškem ugotovila, da se lahko nezaupanje v politične stranke pojavi, tudi če volivci menijo, da njihovih interesov ne zastopa nobena politična stranka. Vendar pa se situacija izboljša, torej povrne zaupanje, v primeru, da taki volivci ustanovijo svojo politično stranko. Na ta način svoje nezadovoljstvo s političnimi odločitvami preusmerijo nazaj v odločevalsko arena. V tem primeru gre le za začasno nezaupanje, ki pa ne predstavlja širšega problema.

Po besedah Lukšiča (v Haček in Kukovič 2011, 379) je v Sloveniji nezaupanje v politične stranke že vgrajeno v sistem, kar je vidno ob analizi Ustave in prisotnosti Državnega sveta kot korporativnega telesa. V Ustavi na nezaupanje političnim strankam kaže negativna konotacija, saj »poklicnim pripadnikom obrambnih sil in policije prepoveduje članstvo v političnih strankah«. Politične stranke tudi niso del Državnega sveta, ki ga sestavljajo predstavniki delovnih in socialnih ter lokalnih interesov. Kljub temu Lukšič (v Haček in Kukovič 2011, 379) meni, da stranke niso popolnoma izključene iz delovanja Državnega sveta, saj nekateri predstavniki lokalnih interesov kandidirajo tudi na strankarskih listah.

Fink-Hafnerjeva (v Haček in Kukovič 2011, 380) pri svojih tezah o izvoru nezaupanja v politične stranke izhaja iz zgodovinskih sprememb političnega sistema in ugotavlja, da nezaupanje v politične stranke izhaja iz časa, ko se je v Sloveniji vzpostavil parlamentarni sistem. V tem sistemu so se pojavile politične stranke, ki so zagovarjale različne interese, svoja nasprotja pa so izkazovale na parlamentarnih razpravah. Po besedah Fink-Hafnerjeve (v Haček in Kukovič 2011, 380) »[d]ržavljeni po dolgih letih enostranskega sistema niso bili pripravljene na parlamentarne razprave, ki so javno predstavile družbena nasprotja«. Mnenja političnih strank so bila v tem kontekstu razumljena kot prepiri, s tem pa so politične stranke pridobile oznako »generatorjev prepirov«, paradoksalno pa je, da so tako oznako pridobile prav z delovanjem, ki »je značilno za razvito parlamentarno demokracijo« (Fink-Hafner v Haček in Kukovič 2011, 380).

Kot vzrok za nezaupanje v politične stranke Fink-Hafnerjeva (v Haček 2009, 69) vidi prepogosto ideološko obremenjeno delovanje političnih strank in njihovih predstavnikov. Za

obdobje med 1991 in 1998 ima podobno razlago tudi Toš (2007, 375), ki pravi, da je vzrok velikega nezaupanja v politične stranke ravno njihova vmeščenost v »prostor ideološkega spopada«.

Nezaupanje v politične stranke lahko vpliva na politično participacijo in tudi na volilno vedenje državljanov. Mi predpostavljamo, da sta povezana (ne)zaupanje v politične stranke in uspeh nestranskih kandidatov.

2.3 Nestranski in neodvisni kandidati

Na volitvah lahko kandidirajo tako kandidati političnih strank kot t. i. nestranski kandidati. To so »tisti kandidati, ki niso uvrščeni na kandidatne liste katere izmed političnih strank« (Fink-Hafner in Krašovec v Haček 2009, 67). Podobno jih je definiral tudi Weeks, ki kot glavno ločnico, sicer heterogene skupine nestranskih kandidatov (stranski odpadniki, predstavniki interesnih skupin, nasprotniki strank) od stranskih kandidatov, postavi njihovo neodvisnost od stranskih mehanizmov ter jih tako definira kot tiste, katerih kandidatura za funkcijo ni v korist stranke (Weeks 2012, 3).

Rekli smo že, da so nestranski kandidati tisti kandidati, katerih na kandidatne liste niso predlagale politične stranke. Vseeno si bomo njihovo opredelitev pogledali malo bližje. Horvat (2010, 19) ugotavlja, da je naivno misliti, da bi bili vsi nestranski kandidati brez »stranskega repa«. Nekateri nestranski županski kandidati so jasno politično profilirani, vendar se »na lokalnih volitvah odpovedujejo javni podpori političnih strank, zavedajoč se, da bi bil njihov volilni izplen tako manjši« (Horvat 2009, 20). Tudi britanski raziskovalci pravijo, da »noben nestranski kandidat ali politik ni otok; vsi so na nek način podrejeni interakciji z ostalimi politiki ali različnimi interesnimi skupinami« (Copus *et al.* v Willis 2008, 5). Torej ne moremo prepričati, da na nobenega stranskega kandidata politične stranke ne bi imele nobenega vpliva, zato lahko govorimo o (ne)odvisnosti kandidatov. Kot navajajo Rogelj (2007, 165) ter Fink-Hafner in Krašovec (v Haček in Kukovič 2011, 376) moramo ti dve kategoriji dosledno ločevati. Nestranskost kandidata pomeni način kandidiranja kandidata, torej ni kandidat politične stranke, ampak skupine volivcev, njegovo nasprotje pa je stranski kandidat, torej kandidat, ki kandidira na listi politične stranke.

V medijih se kot ekvivalent oznaki nestranski pogosto uporablja neustrezna oznaka neodvisen. Haček in Kukovič (2011, 376) neustreznost enačenja obeh terminov zagovarjata zaradi dveh razlogov »(a) najpomembnejša razlika med stranskimi in nestranskimi

kandidati je v načinu kandidiranja, ne pa v njihovi politični (ne)odvisnosti in (b) predvideva se, da so vsi nestranski kandidati neodvisni, kar pa seveda ne drži«. Argument pod točko (b) je seveda podoben kot zgoraj omenjeni Horvatov argument.

Več težav pri razlikovanju med nestranskih in neodvisnih kandidati prinaša prevajanje literature iz angleščine, saj v tuji literaturi za nestranskega kandidata pogosteje najdemo termin *independent candidate* kot *nonpartisan candidate*. Spletna stran, ki je namenjena informacijam volivcem v Teksasu, navaja, da so *independent candidates* tisti kandidati, ki ne čutijo pripadnosti nobeni politični stranki. Glede na naše prejšnje definicije to velja za neodvisnega kandidata, vendar na spletni strani nadaljujejo, da *independent candidate* ne sme sodelovati na konvenciji nobene od strank, za kandidaturo pa mora zbrati podpise podpore tistih volivcev, ki prav tako niso sodelovali na konvenciji nobene od strank (Texas Secretary of State). Podobno definicijo postavi tudi Brancatijeva (2008, 650), ki zapiše, da je *independent candidate* tisti, poleg katerega na glasovnici ni zapisane pripadajoče politične stranke. Ta definicija je pomanjkljiva, če ne upoštevamo besedila v nadaljevanju članka. Tam avtorica ločuje med dvema skupinama takih kandidatov. V prvo skupino sodijo tisti kandidati, ki jih imenuje »politični *outsiderji*«, torej tisti, ki nimajo predhodnih izkušenj s politiko, v politično areno pa jih pogosto pritegne zagovarjanje stališča ene ali nekaj točno določenih tem. V drugo skupino uvršča tiste, ki so se v politiki že preizkusili kot člani političnih strank, vlad ali na drugih političnih funkcijah. Vendar pa se zaradi nestrinjanj (glede nadaljnje usmeritve politične stranke, zaradi neuspeha postati njen kandidat na volitvah ali osebnih nestrinjanj) le-ti ločijo od svojih prvotnih strank in nastopajo samostojno (Brancati 2008, 650). Tako tudi Brancatijeva kot *independent candidate* razume nestranskega kandidata, ki pa je hkrati tudi neodvisen.

Kljub jasni distinkciji med nestranskih in neodvisnih kandidati o slednjih ne smemo nehati raziskovati. S stališča raziskovalca je neodvisnost težje raziskovati kot nestranskost, saj neodvisnost pogosto ni jasno izražena in je težko merljiva.

Z vzroki pojavnosti in volilne uspešnosti neodvisnih kandidatov se ukvarjajo predvsem v tujini, največ raziskav je narejenih v Združenih državah Amerike, vedno več pa tudi v Avstraliji, na Novi Zelandiji in Irskem. Dennis je že leta 1988 zasnoval klasifikacijo takih kandidatov. Diskusija o neodvisnih kandidatih v Ameriki traja že kar nekaj časa, najbolj pa jo je spodbudil dogodek s t. i. skupino *mugwump*, republikancev, ki so nasprotovali izvolitvi republikanskega kandidata leta 1884. Takrat naj bi Mark Twain kot pripadnik te skupine

predstavil moralnost neodvisnosti v povezavi z državljanstvom in lojalnostjo narodu in ne republikanski stranki (Dennis 1988, 197). Prvi so se z opredelitvijo neodvisnih kandidatov v Ameriki v delu *The American Voter* ukvarjali Campbell, Converse, Miller in Stokes. Pisali so o t. i. neodvisnemu državljanu, ki naj bi bil manj vključen v politiko kot tisti, ki so člani strank, pri tem pa ne govorijo le o kandidatih na volitvah, ampak o vseh državljanih, ki se opredeljujejo kot neodvisni (Dennis 1988, 199). Drugače so pokazale kasnejše raziskave, iz katerih sledi, da so najbolj politično zavedni in participativni tisti, ki imajo dvojno identiteto – strankarsko in neodvisno (Dennis 1988, 200).

Iz raziskav tudi sledi, da neodvisnost ni enoznačen pojem in da v sebi skriva štiri različna ozadja:

- a) »nepovezanost z ideologijo katere od obstoječih strank,
- b) negativno dojetje strankarstva,
- c) pozitivna identifikacija z državljanskim idealom neodvisnosti ter
- d) krinka neodvisnosti, kjer je prikrita tendenca k stranki« (Campbell *et al.* v Dennis 1988, 200).

Na podlagi rezultatov te raziskave je Dennis oblikoval klasifikacijo, v katero so zajete štiri dimenzije, ki so razumljene kot vedenjske skupine: »politična avtonomija, protistrankarstvo, strankarska nevtralnost in strankarska variabilnost« (Dennis 1988, 202).

Haček (2009, 67) piše, da je velika pojavnost nestranskih kandidatov v Sloveniji fenomen, ki je značilen za lokalne volitve, na nacionalnem nivoju pri volitvah v državni zbor in predsedniških volitvah pa ni tako izrazit. Vendar pa opozarja na take nestranske kandidate, ki so v preteklosti že izkazali pripadnost stranki, ali so bili v času kandidature celo njeni člani. Pri tem se gre vprašati, v kolikšni meri so nestranski kandidati res neodvisni, saj »v neki določeni družbi nihče ni neorganiziran in brez stranke« (Gramsci v Haček 2009, 80–81). Pomislek o neodvisnosti nestranskih kandidatov izpostavita Haček in Kukovič (2011, 390), ki sta naredila analizo seznama izvoljenih nestranskih županov. Ugotovila sta, da jih je (bilo) kar nekaj članov političnih strank, nekateri so (bili) celo poslanci, izvoljeni na strankarski listi. Povezanost nestranskih kandidatov s političnimi strankami vidita tudi v koalicijskem povezovanju nestranskih kandidatov s kandidati političnih strank in njihovimi listami.

V nadaljevanju se bomo bolj kot na neodvisne osredotočili na nestranske kandidate.

2.4 Vpliv volilnega sistema na uspešnost nestranskih kandidatov

Na uspešnost nestranskih kandidatov zagotovo vpliva več dejavnikov; omenili smo že povezavo med nezaupanjem v politične stranke, zagotovo pa je pomemben dejavnik tudi volilni sistem. Weeks v svoji študiji iz leta 2012 primerja, kako volilni sistem vpliva na uspešnost nestranskih kandidatov. Izhaja iz študij, narejenih na Irskem, kjer se je izkazalo, da volilni sistem enega prenosljivega glasu pomeni boljše možnosti za nestranske kandidate. V svoji študiji je razširil raziskavo na več elementov volilnega sistema ter Irsko primerjal z Avstralijo, pri tem pa se je osredotočil na razlike v velikosti volilne enote, prisotnost sistema enega prenosljivega glasu ali preferenčnega glasu, obliko glasovnice in promocijo neodvisnosti. Ugotovil je, da sistem enega prenosljivega glasu ne pomeni vedno prednosti za nestranske kandidate, saj ta sistem deluje na Irskem, v Avstraliji pa trditve ni mogoče potrditi. Pri tem ima veliko vlogo tudi velikost volilne enote, kjer naj bi za razliko od irskega primera, v Avstraliji imeli v manjših volilnih enotah več možnosti za izvolitev kot v večjih volilnih enotah prav nestranski kandidati (Weeks 2012, 6–10).

Weeks (2012) je ugotovil, da ima pomembno vlogo za uspešnost nestranskih kandidatov tudi oblika glasovnice. V vsakem primeru, ko se na glasovnici pojavi tudi stranka, ki je predlagala kandidata, imajo strankarski kandidati več možnosti za pridobitev glasu kot nestranski kandidati. Za slednje je najbolj optimalna glasovnica, kjer so kandidati navedeni po abecednem redu njihovih priimkov in niso navedeni v skupinah glede na pripadnost stranki oziroma nestranskost. Pri tem je veliko pomembnejše, kako kandidati vodijo volilno kampanjo, saj je pri tem veliko več pozornosti namenjene prepoznavnosti in osebnosti posameznih kandidatov, temu pa se morajo prilagoditi tudi strankarski kandidati (Weeks 2012, 6–18). Pomembnost strukture glasovnice prepoznavata tudi Farrell in McAllister (2006). V sistemih, ki so bolj kandidatocentrični in se uporabljajo preferenčno glasovanje, je v volilnih kampanjah večja pozornost namenjena lastnostim kandidata, njihovim osebnim nagovarjanjem in stikom z elektoratom (Farrell in McAllister 2006, 726). Kljub temu pa naj bi imeli največ možnosti kandidati, ki so v lokalni skupnosti dobro poznani in ponujajo dobre rešitve za skupnost. Do razlik med primerom Irske in Avstralije pa po mnenju avtorja prihaja tudi zaradi vedno očitnejšega nezaupanja političnim strankam, kar naj bi povečalo možnosti nestranskih kandidatov (Weeks 2012, 6–18). Vprašanje vpliva (ne)zaupanja v politične stranke je izpostavljeno tudi v tem diplomskem delu.

Haček in Kukovič (2011, 381–386) pri primerjavi državnozborskih volitev, kjer se uporablja proporcionalni volilni sistem, in lokalnih volitev, kjer je za župane v uporabi večinski volilni sistem, za svete lokalnih skupnosti pa odvisno od velikosti občine večinski in proporcionalni sistem, ugotavljata, da se na kandidatnih listah za državnozborske volitve pojavlja veliko manj nestranskih kandidatov kot na listah za lokalne volitve. Glede na zbrane podatke nestranskih kandidati na državnozborskih volitvah niti niso uspešni, saj do sedaj še nobenemu ni uspelo doseči več kot odstotka glasov. Nasprotno pa na lokalnih volitvah najdemo veliko nestranskih kandidatov in na volitvah za župana, kjer se uporablja večinski sistem, jih je vedno več tudi uspešnih. Haček in Kukovič (2011, 388) zaključita, da je večinski volilni sistem bolj naklonjen nestranskim kandidatom kot proporcionalni. Volilni sistem tako vpliva na število kandidatov, ki kandidirajo brez strankarske podpore, saj na lokalnih volitvah lažje uresničujejo svojo pasivno volilno pravico.

2.5 Prednosti nestranskih kandidatov

V Veliki Britaniji je bila za območje Anglije in Walesa postavljena posebna spletna stran, ki nestranskim kandidatom pomaga pripraviti kandidaturo in voditi volilno kampanjo. Na eni od podstrani so predstavljene tudi prednosti nestranskih kandidatov. Med prednosti, ki so našteje na tej strani, sodijo dajanje volivcem več možnosti izbire in zmanjševanje apatije volivcev, služenje lokalni skupnosti v njeno korist in ne kot služenje strankarskim interesom s tem, da nestranski kandidati niso vezani s strankarskimi omejitvami in pravili. Pri tem tudi poudarjajo, da biti nestranski kandidat ne pomeni ne imeti političnih pogledov ali v splošnem odsotnost podpore političnim strankam. Tudi v organih lokalnih skupnosti v Veliki Britaniji je namreč vedno več izvoljenih nestranskih kandidatov, katerim je izražena najvišja javna podpora do sedaj (Politically Independent Candidate X).

In kje je razlog za uspešnost nestranskih kandidatov? Horvat (2010, 19) je zapisal, da so le-ti s kandidiranjem in izvolitvijo želeli volivcem »pokazati, da interese občine in občanov postavljajo pred interese političnih strank«. Skladno s tem je tudi mnenje dr. Vesne Godina, ki v istem članku pravi, da se pomikanje volivcev k nestranskim kandidatom sklada s tradicionalno slovensko politično kulturo, ki »je kolektivistična, politična logika tega kolektiva pa je, da v politiki sodeluje kolektiv in ne politična stranka oziroma posamezni segmenti kolektiva« (v Horvat 2010, 20).

Dr. Lev Kreft (v Horvat 2010, 20) pravi, da člani strank, izvoljeni v občinske organe, pogosto delujejo kot predstavniki strank, izvoljeni v državni zbor, kjer »uspehe preštevajo kot rezultat moči in oblasti, navadno popopran s kakšnimi ideološkimi floskulami«, namesto da bi delovali tako, da bi se lažje ukvarjali s konkretnimi lokalnimi zadevami, kjer je potrebna tudi »večja prožnost za sodelovanje z drugimi«. S tem, ko izvoljeni člani stranke delujejo v skladu s strankino ideologijo, namreč izražajo lojalnost stranki, ki jim je pomagala pri vstopu na funkcije (Fink-Hafner in Krašovec v Haček 2009, 69), medtem ko se izvoljeni nestrankski kandidati lažje prilagajajo konkretnim situacijam, saj jim ni potrebno izražati lojalnosti stranki in njeni ideologiji. Nestrankski kandidati tako sebe pogosto predstavljajo kot tiste, ki bodo služili volivcem, ob tem pa bodo politiko očistili korupcije in gradili mostove med političnimi strankami in drugimi interesi (Brancati 2008, 650). Brancatijeva (2008, 648–649) navaja tudi mnenja avtorjev, ki pravijo, da nestrankski kandidati izhajajo iz nezmožnosti obstoječih političnih strank, da bi naslovile družbene interese. Pozitivno pa vplivajo tudi na politični sistem, saj s predlaganjem nove in inovativne zakonodaje in zmanjševanjem korupcije prispevajo h krepitvi demokracije, gradijo integriteto vladajočih in volivcem (in državljanom) večajo zanimanje za politiko.

3 ANALITIČNI, RAZISKOVALNI DEL

3.1 Analiza zakonodaje

Zakonodajo za lokalne volitve urejata dva zakona - Zakon o lokalnih volitvah (2007) in Zakon o volilni in referendumski kampanji (2007) - ter Ustava Republike Slovenije³. Ustava je temeljni dokument, v katerem je v 2. odstavku 43. člena zapisano: »Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let, ima pravico voliti in biti voljen.« Določilo velja za vse vrste volitev, vendar pa je samo po sebi presplošno, da ne bi bilo potrebno sprejeti dodatnih določil, ki so zajeta v obeh omenjenih zakonih – Zakonu o lokalnih volitvah (ZLV) in Zakonu o volilni in referendumski kampanji (ZVRK).

Analizo teh dveh zakonov bomo opravili po vrstnem redu postopkov, ki so povezani z volitvami, torej najprej določila o kandidiranju, sledijo pa jim določila o volilni kampanji.

3.1.1 Zakonodaja o kandidiranju na lokalnih volitvah

Nanašajoč se na Ustavo RS, 103. člen ZLV določa (referenca na 5. člen zakona), da ima pravico voliti župana vsak na dan volitev polnoletni državljan Republike Slovenije in vsak državljan Evropske unije, ki ima v Sloveniji prijavljeno stalno prebivališče. Aktivna volilna pravica se na lokalnih volitvah lahko izvaja le v volilni enoti, kjer ima volivec stalno prebivališče. Pasivna volilna pravica pa je v tem primeru bolj omejena. Zakon namreč določa, da ima pravico biti voljen le polnoletni državljan Republike Slovenije (ZLV, 103. čl.).

106. člen ZLV se v urejanju določanja kandidatov za župane navezuje na določbe zakona, ki urejajo kandidiranje v občinske svete po večinskem volilnem sistemu. Te določajo, da sme kandidata za župana predlagati vsaka politična stranka, ki deluje v občini, vendar pri internem postopku odločanja o kandidatu smejo sodelovati le člani stranke, ki imajo stalno prebivališče v občini, za katero županskega kandidata izbirajo (ZLV, 51. čl.), svojega kandidata pa lahko določijo tudi volivci (ZLV, 48. čl.). Volivci določijo svojega kandidata za župana s podpisi (ZLV, 53. čl.), zbrati pa morajo podpise »najmanj 2 odstotkov od števila volivcev v občini, ki so glasovali v prvem krogu na zadnjih rednih volitvah za župana, vendar ne manj kot 15 in ne več kot 2500« (ZLV, 106. čl.). Če pogledamo vsebino zadnjega navedenega člena – če je na prejšnjih lokalnih volitvah v prvem krogu za župana glasovalo 2000 volivcev, mora

³ Ustava RS, Ur. l. RS 33/1991

nestrankarski kandidat za svojo kandidaturo zbrati najmanj 40, vendar ne več kot 2500 podpisov.

Kandidati morajo imeti stalno prebivališče v občini, v kateri kandidirajo (ZLV, 68.a čl.), ob kandidaturi pa morajo oddati tudi svoje soglasje za kandidaturo, ki je nepreklicno (ZLV, 70. čl.). Posamezna skupina volivcev lahko predlaga le enega županskega kandidata oziroma posamezni volivec lahko s podpisom izreče podporo le enemu od kandidatov (ZLV, 71. čl.). Kandidati postanejo uradni kandidati po uspešno vloženi kandidaturi občinski volilni komisiji (ZLV, 74. čl.), po tem pa sledijo predstavitve kandidatov vsem volivcem – volilna kampanja.

3.1.2 Položaj nestrankarskih kandidatov med volilno kampanjo

Volilno kampanjo za županske volitve – tako kot tudi volitve poslancev v Državni zbor in Evropski parlament, občinskih svetnikov, svetnikov krajevne skupnosti in predsednika države – ureja Zakon o volilni in referendumski kampanji, zato v ZLV ni nobenih določb, ki bi se nanašale na volilno kampanjo. Pri pregledu členov bomo bolj osredotočeni na tiste, ki opredeljujejo možnosti predstavitve kandidatov.

Kot volilna kampanja se štejejo »propaganda v medijih, elektronskih publikacijah in propaganda z uporabo telekomunikacijskih storitev, plakatiranje in javni shodi v zvezi z volilno ali referendumsko kampanjo« (ZVRK, 1. čl.). Volilna kampanja je časovno omejena in naj bi dajala vsem kandidatom enake možnosti predstavitve. Kampanja se lahko začne najprej 30 dni pred dnem glasovanja, vendar se mora zaključiti 24 ur pred dnem, ko glasovanje poteka, in takrat nastopi volilni molk (ZVRK, 2. čl.). S tem je vsem kandidatom, ki se želijo predstaviti, dano enako obdobje, ko imajo to možnost, in jih tako izenačuje, saj volilno kampanjo lahko pripravi vsak kandidat, ki na volitvah kandidira, kampanja pa mora imeti organizatorja, ki je odgovoren, da vse zadeve potekajo zakonito (ZVRK, 3. čl.).

Da so pogoji vseh kandidatov enaki, »predvolilni shodi niso dovoljeni v prostorih državnih organov, organov samoupravnih lokalnih skupnosti, javnih zavodov in drugih oseb javnega prava ter v prostorih verskih skupnosti« (ZVRK, 4. čl.). Vendar v primeru, da v kraju ni drugega objekta z dovolj veliko dvorano, ali če je tak prostor namenjen predvsem javnim prireditvam, predvolilni shod lahko poteka tudi v prostorih, ki so navedeni v 1. odstavku 4. člena (ZVRK, 4. čl.). Če se v omenjenih primerih predvolilni shodi lahko izvajajo v dvorinah prostorov oseb javnega prava, morajo biti v času najmanj 60 dni pred dnem glasovanja

objavljeni pogoji za njihovo uporabo, saj mora biti uporaba enako omogočena vsem organizatorjem volilne kampanje (ZVRK, 4. čl.).

Tudi v medijih se mora volilna kampanja izvajati pod enakimi pogoji za vse kandidate oziroma organizatorje kampanje. Zato morajo mediji najmanj 45 dni pred dnevom glasovanja »določiti in objaviti pravila (obseg, pogoje in način) za izrabo programskega časa oziroma časopisnega prostora za predstavitev kandidatov, političnih strank in njihovih programov« (ZVRK, 6. čl.), posebno vlogo pa ima še Radiotelevizija Slovenija, ki mora v roku največ 15 dni po razpisu volitev v svojem programu ali dnevem tisku predstaviti »način, oblike, obseg in pogoje za predstavitev kandidatov, političnih strank in njihovih programov« (ZRTVS-1). Z zakonom je določeno, da je del programskega časa za predstavitev kandidatov brezplačno na razpolago kandidatom, prav tako pa je določeno razmerje časa, ki je namenjen kandidatom parlamentarnih strank in kandidatom ostalih strank. Prvim sta namenjeni dve tretjini predvidenega časa, drugim pa ena tretjina (ZRTVS-1, 12. čl.). Enaka določila veljajo za državnozborske in lokalne volitve.

Prav tako morajo tiskani mediji, ki so »v neposredni ali posredni večinski javni lasti«, vsem organizatorjem omogočiti enake pogoje predstavitve kandidatov in njihovih programov, pri tem pa lahko določijo dodatne pogoje glede termina in prostora za stranke in kandidate, ki so že zastopani v predstavniških organih lokalne skupnosti, in tiste, ki niso (ZVRK, 6. čl.). Enako morajo biti določeni tudi pogoji plakatiranja, kjer lokalna skupnost določi, na katerih mestih je plakatiranje dovoljeno. Ta mesta morajo biti brezplačna, vsem organizatorjem kampanj pa morajo biti enako dostopna. Določena pa so lahko tudi dodatna mesta, kjer je plakatiranje dovoljeno »le pod določenimi pogoji in proti plačilu«. Pogoje za pridobitev pravice plakatiranja mora lokalna skupnost objaviti najmanj 60 dni pred dnevom volitev (ZVRK, 8. čl.). Organizatorji volilnih kampanj lahko plakatirajo tudi na drugih mestih, vendar samo, če imajo dovoljenje lastnika tabel, objektov in zemljišč (ZVRK, 9. čl.). Zakon določa še, da prelepljanje plakatov enega kandidata s plakati drugega ni dovoljeno, prav tako pa ni dovoljeno lepljenje novih plakatov v času volilnega molka (ZVRK, 10. čl.).

Ob analizi členov, ki določajo pravila volilne kampanje, se lahko vprašamo o enakopravnosti strankarskih in nestrankarskih kandidatov. S pravili, ki jih narekuje zakon, se obojim kandidatom želi postaviti enako izhodišče in enake pogoje. Vendar pa to ne drži v točki, ki zadeva brezplačne televizijske nastope na nacionalni televiziji. Tu so nestrankarski kandidati postavljeni v depriviligiran položaj, saj imajo za svojo predstavitev manj časa kot strankarski

kandidati. S tem jim zakon dodeljuje manj pravic pri brezplačnem dostopu do medijev, kot jih imajo strankarski kandidati. Ne glede na to pa ima vsak kandidat možnost volilno kampanjo pripraviti tako, da bosta v danem času zrasli njegova prepoznavnost in podpora.

3.2 Analiza rezultatov preteklih županskih volitev

V Republiki Sloveniji so bile redne lokalne volitve do sedaj izvedene prvič leta 1994, nato pa vsaka štiri leta – 1998, 2002, 2006 in 2010 – v letu 2012 pa so bile v več občinah zaradi nezdržljivosti županske in poslanske funkcije⁴ izvedene nadomestne županske volitve. Leta 1993 je Državni zbor sprejel zakon o lokalni samoupravi, ki je ponovno uvajal lokalno samoupravo z občinami. Kljub nekaj težavam z ustanavljanjem občin so bile 4. decembra 1994 izvedene tudi prve volitve v občinske organe.

V tem delu predstavljamo in analiziramo rezultate preteklih županskih volitev, osredotočili pa se bomo na razmerje med številom strankarskih in nestranskih kandidatov ter razmerje med uspešnimi in neuspešnimi nestranskih kandidati (tabela 3.1).

Tabela 3.1: Število kandidatov na volitvah za župana v letih 1994, 1998, 2002, 2006 in 2010, njihov delež ter njihova uspešnost

	1994	1998	2002	2006	2010
Vsi kandidati	635	750	724	991	926
Nestranskih kandidati	119	146	165	166	213
Delež NK (v odstotkih)	18,7	19,5	22,8	16,8	23
Izvoljeni NK	29	43	60	67	73
Delež občin z izvoljenim županom, ki je bil NK (v odstotkih)⁵	19,7	22,4	31,1	31,9	35,1
Delež izvoljenih NK glede na kandidate NK (v odstotkih)	24,4	29,5	36,4	40,4	34,3

Vir: Ministrstvo za javno upravo (2006); Kontelj *et al.* (2007); Ministrstvo za javno upravo (2010); Statistični urad Republike Slovenije (2012).

Sodeč po rezultatih, prikazanih v tabeli 3.1, kandidira za župana na vsakih naslednjih lokalnih volitvah več nestranskih kandidatov. Njihov delež med vsemi kandidati variira, le-ta se

⁴ Državni zbor je 17. maja 2011 sprejel spremembo Zakona o poslancih. Sprememba se nanaša na drugi stavek 10. člena, ki se sedaj glasi »Poslanec tudi ne sme opravljati funkcije župana in podžupana v občini.« (ZPos-D). Do sprejetja te spremembe je bilo eni osebi omogočeno hkratno opravljanje funkcij poslanca in župana oz. podžupana.

⁵ Na lokalnih volitvah leta 1994 se je volilo 147 županov, leta 1998 192 županov, leta 2002 193 županov, v letih 2006 210 županov, leta 2010 pa so bile volitve v Mestni občini Koper in v občini Trebnje zadržane zaradi odločitve Ustavnega sodišča (U-I-137/10), zato se je volilo le 208 županov. Volitve v Mestni občini Koper, Občini Trebnje in Občini Mirna so bile izvedene leta 2011.

giblje med 20 in 23 odstotki. Povečanje absolutnega števila kandidatov je mogoče pojasniti tudi z večanjem števila občin⁶. Kljub povečanju števila občin in s tem števila županov, se povečuje tudi delež občin, v katerih je bil nestranski kandidat izvoljen. Ta delež se povečuje na vsakih lokalnih volitvah in se je od prvih lokalnih volitev leta 1994 z 19,7 povzpел na kar 35,1 odstotka leta 2010. Tako je na zadnjih rednih županskih volitvah nestranski kandidat zasedel funkcijo v kar eni tretjini občin. Vendar se delež, ki ga predstavljajo izvoljeni nestranski kandidati, glede na vse nestranske kandidature, spreminja, predvsem zaradi vedno večjega števila nestranskih kandidatov. Na volitvah leta 2006 je znašal kar 40 odstotkov in se povečuje hitreje kot delež nestranskih kandidatov.

Povečanje uspešnosti nestranskih kandidatov na županskih volitvah želimo pojasniti z (ne)zaupanjem v politične stranke in boljšo prepoznavnostjo kandidatov v lokalnem okolju.

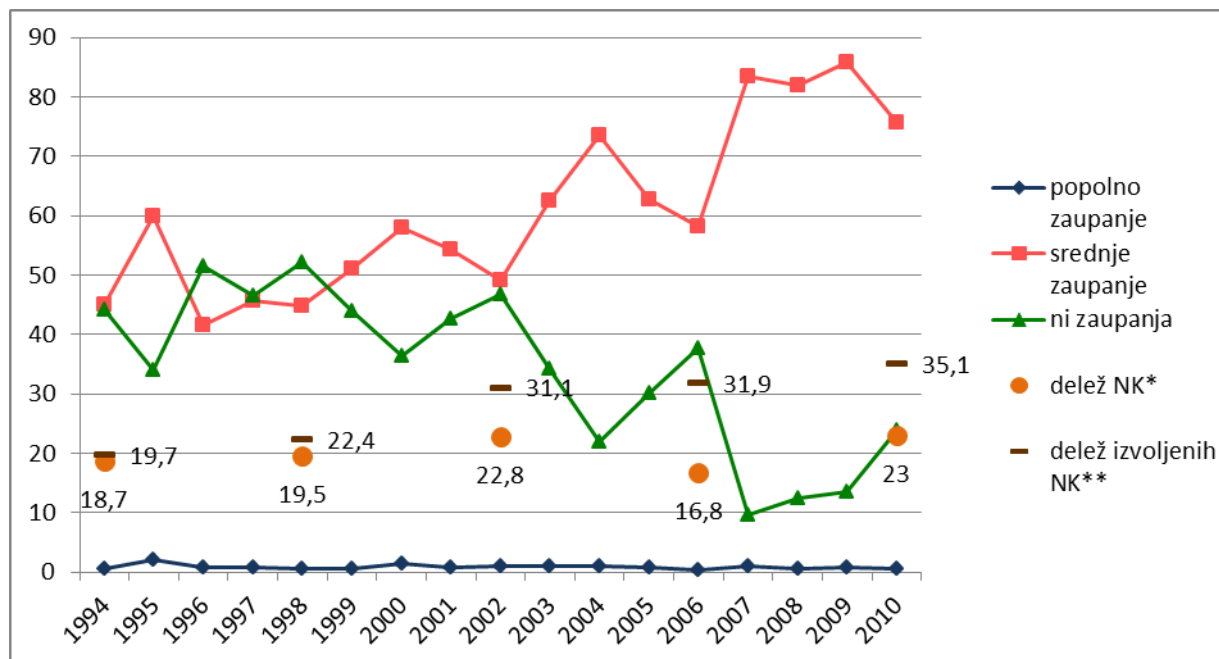
3.3 Zaupanje v politične stranke

Analizirali bomo stopnjo zaupanja v politične stranke in s tem poskušali pojasniti povečanje uspešnosti nestranskih kandidatov na lokalnih volitvah. Zaupanje v politične stranke kontinuirano meri Center za raziskovanje javnega mnenja z raziskavama Politbarometer in Slovensko javno mnenje. Raziskava Politbarometer ugotavlja, da volivci med vsemi institucijami (tudi, če primerjamo le politične institucije) najmanj zaupajo prav političnim strankam.

Podatke za analizo smo pridobili iz obeh omenjenih raziskav. Podatki obsegajo leta od prvih do zadnjih rednih lokalnih volitev, torej od leta 1994 do leta 2010.

⁶ Glej zgoraj.

Graf 3.1: Zaupanje v politične stranke med leti 1994 in 2010 (v odstotkih vprašanih)⁷ in delež nestranskih kandidatov

Vir: Lastna analiza.

* Podan je delež NK med vsemi kandidati.

**Podan je delež občin, v katerih je zmagal nestranski kandidat.

Kot je prikazano v grafu 3.1, se delež popolnega zaupanja v politične stranke skozi vsa leta ni bistveno spreminjal, prisotna so le zelo majhna nihanja. Največ sprememb se dogaja pri vrednosti srednje mere zaupanja in odsotnosti zaupanja v politične stranke. V analiziranem obdobju je nihanje mere srednjega zaupanja in nezaupanja zelo veliko. Najvišja vrednost mere nezaupanja se je pojavila leta 1998, najnižja pa leta 2007. V vmesnem obdobju je opaziti večje gibanje mere nezaupanja v politične stranke, večja je v letih 1996, 1998, 2002, 2006 in 2010. Razen leta 1996 so to tudi leta, ko so se izvajale lokalne volitve. Vendar pa se vrednosti teh višjih mer nezaupanja nižajo. Vrednost mere srednjega zaupanja v politične stranke tudi niha, vendar se giblje v drugo smer kot mera nezaupanja v politične stranke. Najnižjo vrednost je mera srednjega zaupanja v politične stranke dosegla leta 1996, najvišjo pa leta 2009. Kot pri meri nezaupanja v politične stranke je tudi pri meri srednjega zaupanja opaziti izrazite vmesne poskoke vrednosti. Vrednosti mere srednjega zaupanja so bile tako višje v letih 1995, 2002, 2004, 2007 in 2009. Nižje vrednosti v gibanju mere srednjega zaupanja je

⁷ V raziskavi so anketiranci odgovarjali na vprašanje Ljudje morajo komu zaupati in imeti občutek, da se lahko zanesejo nase in na druge. V kolikšni meri lahko vi zaupate naslednjim? Ker podatki izhajajo iz več raziskav v vseh niso bili enako pridobljeni. V raziskavi iz leta 2004 so stopnjo zaupanja ocenjevali na 11-stopenjski lestvici, v raziskavi v letih 2007, 2009 in 2010 na 5-stopenjski lestvici, v vseh ostalih pa na 4-stopenjski lestvici. V naši analizi so podatki združeni v 3-stopenjsko lestvico. To smo storili tako, da smo samostojni pustili skrajni dve vrednosti, ostale pa smo združili, razen pri podatkih iz leta 2004, ko smo na vsaki skrajnosti združili 2 stopnji, ostale pa v srednjo stopnjo.

zaznati v letih, ko so bile vrednosti mere nezaupanja v politične stranke višje, torej v letih 1996, 1998, 2002, 2006 in 2010.

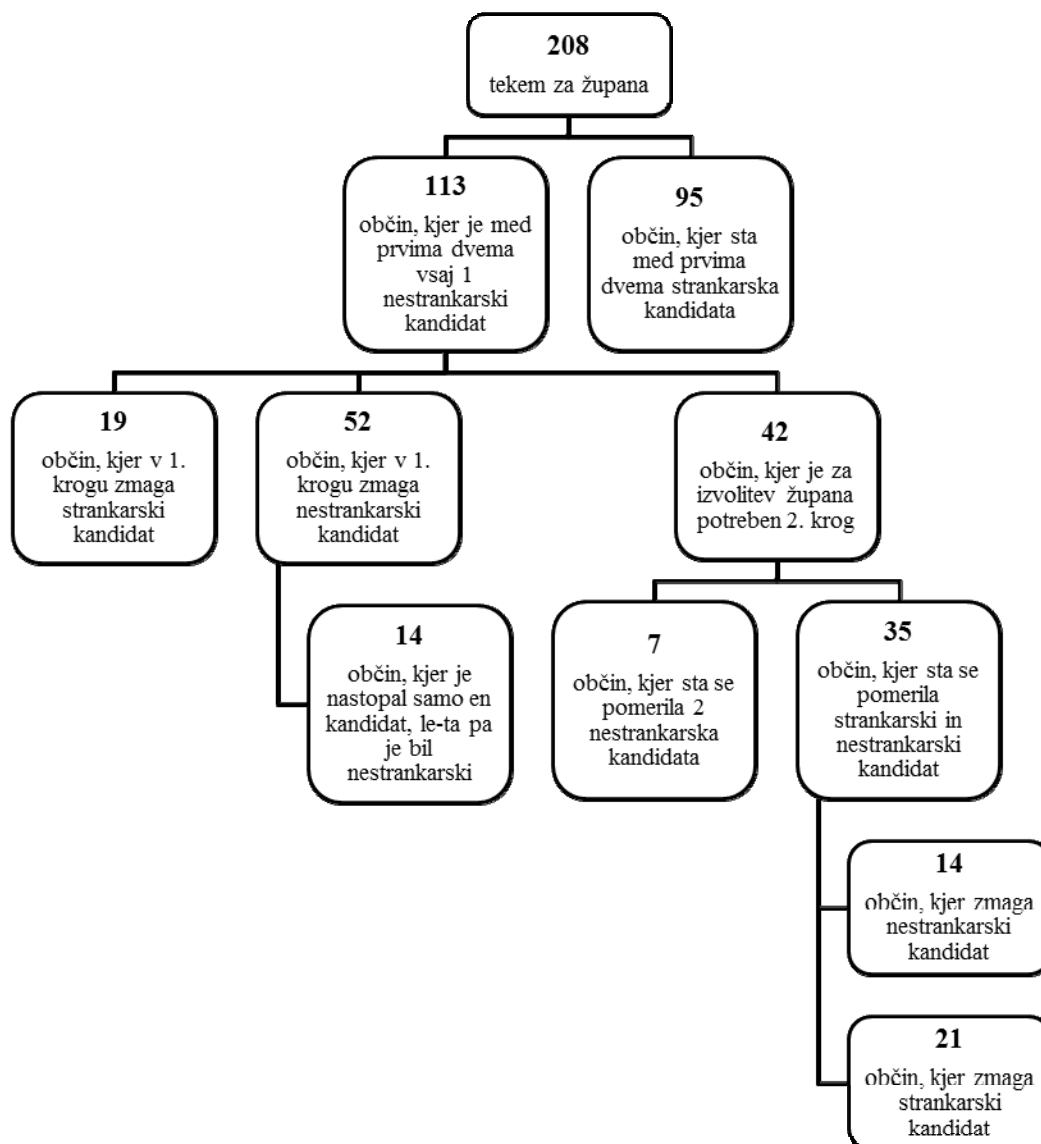
Kljub splošnemu zniževanju najnižjih vrednosti mere nezaupanja v politične stranke se delež nestranskih kandidatov na lokalnih volitvah povečuje. Prav tako se povečuje tudi delež občin, kjer je bil nestranskih kandidat izvoljen. V vrednostih deleža nestranskih kandidatov se izjema kaže le leta 2006, ko pa je bilo večje tudi število vseh kandidatov. V primerjavi absolutnih vrednosti je bilo tudi število nestranskih kandidatov tistega leta višje kot pred štirimi leti. Opaziti pa je hitrejše naraščanje deleža občin, kjer je zmagal nestranskih kandidat, v primerjavi z naraščanjem deleža nestranskih kandidatov, kar bi lahko pojasnjevali s preferenco volivcev do nestranskih kandidatov.

Tabela A.1 s podatki o zaupanju v politične stranke, ki jih prikazuje graf 3.1, se nahaja v prilogi A, podatki o deležu nestranskih kandidatov so predstavljeni v tabeli 3.1.

3.4 Prepoznavnost kandidatov - študija primerov

Predno izberemo občine, na katerih bomo opravljali študijo primerov, ob analizi ugotovimo, da jih lahko delimo v več tipskih skupin, ki so predstavljene na sliki 3.1.

Slika 3.1: Shema županskih tekem na lokalnih volitvah v letu 2010.

Vir: Lastna analiza.

V analizi bomo natančneje pogledali po eno občino (iz analize so izključene mestne občine) vsakega tipa:

- občino, kjer se je v prvem krogu nestrankarski kandidat uvrstil na drugo mesto, zmagal pa je strankarski kandidat;
- občino, kjer je v prvem krogu zmagal nestrankarski kandidat;
- občino, kjer sta se v drugem krogu pomerila dva nestrankarska kandidata ter
- občini, kjer sta se v drugem krogu pomerila nestrankarski in strankarski kandidat, zmagal pa je enkrat prvi, drugič drugi.

Vsaka od petih, za analizo izbranih, občin mora biti iz druge statistične regije in sovpadati s tipi občin, ki so navedeni v shemi (slika 3.1). Velikost območja ali število prebivalcev pri izbiri vzorca ne bosta vplivala. V analizo ne bomo vključili občin, kjer je kandidiral le en kandidat. Takih občin je bilo kar 23, s tem, da je v kar 14 občinah nastopal samo nestranski kandidat. Kaj je razlog za take primere, ne bomo ugotavljali. Znotraj teh kriterijev bodo občine naključno izbrane. Kot primer prvega analiziranega tipa bo občina Bovec, drugega tipa občina Bistrica ob Sotli, tretjega občina Kamnik ter četrtega tipa občini Kočevje in Hajdina. Podatke o kandidatih smo pridobili z analizo njihovih predstavitev v lokalnih tiskanih medijih, ki so objavljeni na spletu, nacionalnih spletnih portalih in spletnih portalih občin ter kandidatovih predstavitvenih spletnih straneh.

3.4.1 Občina Bovec

Za župansko funkcijo se se v občini Bovec potegovali štirje kandidati, dva strankarska – Danijel Krivec, kandidat SDS, in Alenka Čopi, kandidatka ZZZP – ter dva nestranski kandidata – Siniša Germovšek in Samo Piuži. Že v prvem krogu je zmagal kandidat SDS, sledili so mu Germovšek, Čopijeva in Piuži.

Tabela 3.2: Lastnosti kandidatov za župana v občini Bovec na lokalnih volitvah 2010

Kandidat	Že kandidiral(a) za funkcijo župana	Politične izkušnje na lokalni ravni	Politične izkušnje na nacionalni ravni	Nepolitično delovanje	Ostalo
Danijel Krivec (SDS)	Da.	Da.	Da.	Da.	
Siniša Germovšek (NK)	Da.	Da.	Ne.	Da.	Obtožen napak pri popotresni obnovi Posočja, leta 2008 obtožnica umaknjena.
Alenka Čopi (ZZP)	Ne.	Ne.	Ne.	Da.	
Samo Piuži (NK)	Ne.	Ne.	Ne.	Ne.	

Vir: Lastna analiza v prilogi B.1.

Kandidata, ki sta se uvrstila v drugi krog volitev, sta bila edina kandidata, ki sta že imela izkušnje z občinsko politiko – oba sta že bila župana in oba sta že bila občinska svetnika. Vendar je bil strankarski kandidat, torej Krivec, župan v zadnjih dveh mandatih, kar je izboljšalo njegove možnosti izvolitve proti nestranski kandidatu, ki je bil župan občine

med leti 1998 in 2002. Temno senco na Germovška je metala tudi obtožba, ki je bila leta 2008 umaknjena, vendar madež ostane. Glede na to, da sta bila oba kandidata prepoznavna kot občinska politika, ne moremo zaključiti, da je bila odločilna prepoznavnost kandidata, prav tako pa glede na izvolitev strankarskega kandidata ni prisotnih negativnih čustev do strankarstva. Največji pomen bi lahko imela prav časovna premica opravljanja funkcij.

3.4.2 Občina Bistrica ob Sotli

V občini Bistrica ob Sotli sta se za mesto župana potegovala le dva kandidata, Franjo Debelak, ki je kandidiral kot nestrankarski kandidat, ter Iva Zorenč, ki je kandidirala kot kandidatka SDS (Državna volilna komisija). Ko pogledamo ozadje obeh kandidatov, vidimo, da sta oba aktivna v svoji občini.

Tabela 3.3: Lastnosti kandidatov za župana v občini Bistrica ob Sotli na lokalnih volitvah 2010

Kandidat	Že kandidiral(a) za funkcijo župana	Politične izkušnje na lokalni ravni	Politične izkušnje na nacionalni ravni	Nepolitično delovanje	Ostalo
Franjo Debelak (NK)	Da.	Ne.	Ne.	Ne.	Podpora dotedanjega župana.
Iva Zorenč (SDS)	Ne.	Da.	Da.	Da.	

Vir: Lastna analiza v prilogi B.2.

Kandidatka Iva Zorenč je sicer v lokalni skupnost bolj aktivna, več pa ima tudi političnih izkušenj. Kljub temu so volivci večjo podporo namenili kandidatu Franju Debelaku, ki je nastopal s podporo dotedanjega župana. Lahko sklepamo, da je k izvolitvi pripomogla ravno ta podpora in da strankarska opredeljenost drugi kandidatki ni prinesla prednosti. Tudi v občinski svet so bili razen enega predstavnika SDS izvoljeni le kandidati, predlagani s strani volivcev. Ne moremo pa izključiti še enega dejavnika, da je bila Iva Zorenč prva ženska v občini, ki je kandidirala za županjo.

3.4.3 Občina Kamnik

V občini Kamnik se je za mesto župana potegovalo kar sedem kandidatov, izvesti pa je bilo potrebno tudi drugi krog volitev. V prvem krogu so se pomerili Brane Golubovič (NK s podporo LDS), Marjan Šarec (NK), Matej Tonin (kandidat NSi, SLS in SNS), Julijana Bizjak Mlakar (kandidatka SD), Rudi Veršnik (kandidat SDS), Marjan Smole (NK) in Zvone Potočnik (NK), v drugi krog pa sta se podala dva nestrankarska kandidata, Golubovič in Šarec

(Državna volilna komisija). Kandidati so si tako po strankarski pripadnosti kot po političnih izkušnjah in prepoznavnosti zelo različni.

Tabela 3.4: Lastnosti kandidatov za župana v občini Kamnik na lokalnih volitvah 2010

Kandidat	Že kandidiral(a) za funkcijo župana	Politične izkušnje na lokalni ravni	Politične izkušnje na nacionalni ravni	Nepolitično delovanje	Ostalo
Marjan Šarec (NK)	Ne.	Ne.	Ne.	Da.	Podpora dotedanjega župana.
Brane Golubovič (NK)	Ne.	Da.	Da.	Da.	Član LDS.
Matej Tonin (NSi, SLS, SNS)	Ne.	Da.	Da.	Ne.	
Julijana Bizjak Mlakar (SD)	Ne.	Da.	Da.	Da.	
Rudi Veršnik (SDS)	Ne.	Da.	Da.	Da.	
Marjan Smole (NK)	Da.	Ne.	Ne.	Da.	
Zvone Potočnik (NK)	Ne.	Ne.	Ne.	Da.	

Vir: Lastna analiza v prilogi B.3.

Čeprav je na volitvah za župana kandidiralo kar sedem kandidatov, so bili štirje nestrankarski. Le štirje od kandidatov se bili tudi prej politično aktivni, na občinski ali državni ravni, in le trije so bili že izvoljeni na lokalnih volitvah v Kamniku. Enemu od slednjih se je uspelo prebiti v drugi krog županskih volitev, kjer sta se pomerila dva nestrankarska kandidata. Golubovič je že vse od vzpostavitve lokalne samouprave prisoten v občinski politiki, Šarec pa je v politiki še popolnoma neizkušen. Kaj je torej botrovalo zmagi novinca na političnem odru? Kot je Šarec sam dejal, je k njegovemu uspehu poleg podpore dolgoletnega župana pripomogla tudi prepoznavnost. »Prepoznavnost mi je na volitvah zagotovo pomagala, saj vemo, kako ljudje volijo. Najprej pogledajo, če koga sploh poznajo, potem se odločijo in če te ne poznajo, te ne bodo volili« (podpalmo.si). Meni »da je prav, da pride v politiko kdaj tudi kakšen nov obraz. Marsikdo drug ne bi imel možnosti kandidirati, ali biti izvoljen, jaz pa zaradi prepoznavnosti to možnost imam, zato sem se odločil, da bom glas ljudi, ki doslej še niso bili v politiki« (podpalmo.si). Lahko torej rečemo, da je bil Šarec volivcem bolj prepoznan kot Golubovič, ki je bil prepoznaven le preko političnega udejstvovanja.

3.4.4 Občina Kočevje

Županski kandidati na lokalnih volitvah 2010 v občini Kočevje so bili Vladimir Prebilič (NK), Janko Veber (SD), Marko Vizjak (SDS), Zlatko Ficko (Zares), Darja Delač Felda (LDS), Marjan Hočevvar (NK), Marko Rován (SMS-Zeleni). V drugi krog sta se uvrstila Prebilič in Veber (Državna volilna komisija).

Tabela 3.5: Lastnosti kandidatov za župana v občini Kočevje na lokalnih volitvah 2010

Kandidat	Že kandidiral(a) za funkcijo župana	Politične izkušnje na lokalni ravni	Politične izkušnje na nacionalni ravni	Nepolitično delovanje	Ostalo
Vladimir Prebilič (NK)	Ne.	Da.	Ne.	Da.	Dolgo član SD.
Janko Veber (SD)	Da.	Da.	Da.	Da.	
Marko Vizjak (SDS)	Da.	Da.	Da.	Ne.	2004 kandidiral za poslanca v Kočevju, Osilnici in Kostelu.
Zlatko Ficko (Zares)	Ne.	Da.	Ne.	Da.	
Darja Delač Felda (LDS)	Da.	Da.	Ne.	Da.	
Marjan Hočevvar (NK)	Ne.	Da.	Ne.	Ne.	Nekoč bil član SD.
Marko Rován (SMS-Zeleni)	Da.	Da.	Ne.	Da.	

Vir: Lastna analiza v prilogi B.4.

Med sedmimi kandidati sta bila v občini Kočevje le dva nestranskarška kandidata, enemu od njiju pa je uspelo zbrati dovolj glasov, da je napredoval v drugi krog volitev. Zanimiva je zgodovina obeh kandidatov, Prebiliča in Vebra, saj sta bila nekoč strankarska kolega, Prebilič pa celo začasni kandidat za župana kočevske občine. Prebilič je po svoji aktivnosti še najbolj podoben Delač Feldovi, saj oba izhajata iz pedagoških krogov, opravljala pa sta tudi funkcijo podžupana. Kljub vsemu je veliko volivcev ostalo zvestih dolgoletnemu županu, ki pa na koncu ni zbral dovolj glasov, da bi zmagal. Glede na pretekle volitve bi lahko rekli, da volivci v občini Kočevje preferirajo kandidate stranke SD, saj do leta 2010 še ni zmagal kandidat druge stranke. Rezultat se je spremenil, ko se je pojavil nov dovolj dober, nestranskarški kandidat. V primeru občine Kočevje bi težko govorili o prevladi prepoznavnosti nad strankarsko pripadnostjo, lažje bi govorili o ravno obratni povezanosti.

3.4.5 Občina Hajdina

V eni najmanjših slovenskih občin – občini Hajdina – so se za župansko funkcijo pomerili trije kandidati - Janko Merc (NK), Stanislav Glažar (SDS, SD, DeSUS) in Ivan Brodnjak (SLS). Po prvem krogu noben od kandidatov ni prejel potrebne večine glasov, zato so se volivci v drugem krogu odločali med Mercem in Glažarjem, kjer pa je večino dobil Glažar.

Tabela 3.6: Lastnosti kandidatov za župana v občini Hajdina na lokalnih volitvah 2010

Kandidat	Že kandidiral(a) za funkcijo župana	Politične izkušnje na lokalni ravni	Politične izkušnje na nacionalni ravni	Nepolitično delovanje	Ostalo
Stanislav Glažar (SDS, SD, DeSUS)	Da.	Da.	Ne.	Da.	
Janko Merc (NK)	Ne.	Da.	Ne.	Da.	
Ivan Brodnjak (SLS)	Ne.	Da.	Ne.	Ne.	

Vir: Lastna analiza v prilogi B.5.

V drugem krogu županskih volitev v občini Hajdina je zmagal strankarski kandidat. Predlagale so ga kar tri stranke, ki so si po svoji ideologiji precej različne, kar je zanimivo, saj je na nekaj prejšnjih volitvah zmagoval kandidat SLS, ki je tokrat v prvem krogu izpadel iz tekme za župana. Z Glažarjem se je pomeril nestranski kandidat, ki pa ima v občinski politiki vseeno nekoliko več izkušenj kot kandidat SLS. Ali lahko v situaciji, ki je nastala v drugem krogu volitev, govorimo o nezaželenosti strankarskih kandidatov? Težko, saj je imel ta kandidat največ izkušenj in možnosti za prepoznavnost v svoji občini, poleg tega pa je bil to kandidat izjemno velikega spektra političnih strank. O omenjenem pojavu bi lahko govorili le v primerjavi Merca in Brodnjaka, ki imata približno enako politično aktivnost v občini in bi bila lahko na podlagi tega približno enako prepoznavna. Tu se pokaže večja zaželenost nestranskih kandidatov pred strankarskimi.

3.4.6 Ugotovitve

Na podlagi študije primerov v petih slovenskih občinah – Bovcu, Bistrici ob Sotli, Kamniku, Kočevju in Hajdini – lahko o vplivu prepoznavnosti kandidatov naredimo več zaključkov. V vsaki od analiziranih občin je bila struktura kandidatov za župana drugačna, zato lahko v vsaki opazimo drugačen vpliv prepoznavnosti kandidatov na njihovo izvoljivost.

O izrazitem vplivu javne prepoznavnosti kandidata na njegovo izvolitev lahko govorimo v primerih občin Bovec in Kamnik. V prvi občini je zmagal kandidat, ki je opravljal župansko funkcijo tudi v prejšnjem mandatu. Glede na volilne rezultate mu je najbližje prišel kandidat, ki je v občini že opravljal funkcijo župana. Drugi kandidat je bil deležen negativne prepoznavnosti zaradi tožbe (obtožnica kasneje umaknjena), vendar velikega vpliva negativne prepoznavnosti očitno ni bilo, saj je glede na rezultate volitev med štirimi kandidati dobil drugo največje število glasov. V drugi občini je vpliv prepoznavnosti kandidata na njegov volilni uspeh morda najbolj viden, saj je zmagal kandidat, brez kakršnih koli političnih izkušenj, volivcem pa je bil poznan kot igralec in imitator.

V primeru občine Bistrica ob Sotli je ob izvolitvi kandidata mogoče sklepati o pomembnosti podpore prejšnjega župana, torej zelo prepoznavne osebe. Novoizvoljeni župan ni imel, za razliko od protikandidatke, nobene druge politične izkušnje. O vplivu podpore prejšnjega župana je mogoče govoriti tudi v primeru občine Kamnik.

V občini Kočevje težje govorimo o vplivu prepoznavnosti kandidata, ki je bil izvoljen, saj je bil eden od njegovih protikandidatov v občini (in tudi nacionalno) bolj (politično) prepoznaven. V primeru občine Hajdina pa sta na volilni rezultat lahko vplivala dva dejavnika – kandidatura s strani širokega spektra strank in kandidatura že na prejšnjih volitvah.

Lahko rečemo, da je prepoznavnost imela vpliv pri volilnih rezultatih, vendar pa je bil njen vpliv v vsaki od proučenih občin drugačen.

4 SKLEP

Na prisotnost in uspeh nestranskih kandidatov na volitvah vpliva veliko dejavnikov. Spoznali smo, da so pomembni strankarska identifikacija, ki mobilizira del volivcev, politični sistem, v katerem so številna pravila, ki o(ne)mogočajo kandidiranje, značilnosti volilne kampanje in delovanje političnih strank, mediji, ki omogočajo kandidatom predstavitev, prepoznavnost kandidatov, ki jo lahko ustvarijo pred ali med volilno kampanjo, ter različni lokalni dejavniki. Nekateri od teh dejavnikov predstavljajo vsem kandidatom enaka izhodišča, drugi pa so bolj odvisni od aktivnosti kandidatov samih. Večina raziskav o pojavnosti in uspešnosti nestranskih kandidatov je bila opravljena v tujini. Za proučevanje razmer v Sloveniji smo si postavili dve hipotezi.

V povezavi s prepoznavnostjo kandidatov in njihovo uspešnostjo na volitvah smo si zastavili naslednjo hipotezo:

H1: Javna (politična ali drugačna) prepoznavnost kandidatov poveča možnost njihove izvolitve.

V naši analizi smo se v primerih izbranih občin osredotočili na aktivnosti kandidatov, ko le-ti niso bili kandidati, torej na njihovo predhodno delo, ki bi lahko vplivalo na njihovo prepoznavnost v lokalnem okolju. V vseh analiziranih primerih lahko zasledimo večjo (relativno) uspešnost tistih kandidatov, ki so bili v svojem okolju bolj prepoznavni, čeprav se ta prepoznavnost razlikuje glede na to, kako prepoznavni so bili in ali je šlo za politično oziroma nepolitično. Drugačna situacija je opažena le v občini Bistrica ob Sotli, kjer je manj prepoznavnemu kandidatu do izvolitve pomagala podpora dotedanjega župana (vprašanje vpliva prepoznavnosti podpornikov kandidatov). Kljub temu lahko prvo hipotezo potrdimo.

Raziskovali smo tudi povezavo med (ne)zaupanjem v politične stranke in uspehom nestranskih kandidatov. Po analizi raziskav na tem področju smo lahko rezultate strnili v ugotovitev, da vrednosti nezaupanja v politične stranke in srednjega zaupanja nihajo, mera popolnega zaupanja v politične stranke pa ostaj skoraj nespremenjena. Nihanja vrednosti mere nezaupanja v politične stranke in mere srednjega zaupanja so najbolj očitna v letih, ko se izvajajo lokalne volitve, to pa velja za obdobje po letu 1996. Tako lahko hipotezo, ki se glasi:

H2: Nižanje stopnje zaupanja v politične stranke zvišuje možnosti uspeha kandidature nestranskih kandidatov na županskih volitvah.

le delno potrdimo. Ne glede na to, da je v časovnih točkah, ko so nestranski kandidati po svoji izvoljivosti vedno uspešnejši, mera srednjega zaupanja v politične stranke nižja, so vrednosti mere v teh časovnih točkah vedno večje. Zato moramo razloge za uspešnost nestranskih kandidatov iskati tudi drugje. To lahko pripišemo posledicam vpliva drugih dejavnikov, ki so v literaturi navedeni kot prednosti nestranskih kandidatov – lokalna pripadnost, večja prilagodljivost ter ožja narava volitev, ki omogoča volivcem osebno poznanstvo s kandidati ter posledično njihovo podporo. Zaupanje v politične stranke je vseeno zapleten dejavnik. Na zaupanje vpliva veliko stvari, tiste, ki so že del sistema in aktualno dogajanje. Ne moremo spregledati poročanj medijev o aferah, v katere so vpleteni člani političnih strank, in strankarskega delovanja na nacionalni ravni, predvsem v Državnem zboru in vladi. Čeprav imajo politične stranke svoje lokalne in občinske enote, ki lahko delujejo drugače kot celotna stranka v nacionalni politiki, lahko to močno vpliva na podporo posamezni stranki. kar pa nujno ne pomeni tudi zmanjšanja zaupanja v politične stranke kot del sistema.

Če združimo ugotovitve, lahko trdimo, da nestransost kandidatov, v primerjavi s strankarskimi kandidati, v določenih primerih pomaga pri njihovi uspešnosti, vendar pa na tem primeru težje primerjamo tezo o prepoznavnosti. Le-to lažje primerjamo med dvema nestranskih kandidata – zakaj je enemu od njiju uspelo zbrati veliko število glasov, drugemu pa ne. Ravno pri tej primerjavi javna prepoznavnost pride bolj do izraza in lahko vpliva na to, kateri nestranski kandidat bo bolj uspešen. Strankarska pripadnost in prepoznavnost tako nista odvisna dejavnika, vendar oba vplivata na uspešnost županskih kandidatov.

Kljub temu pa ostaja vprašanje: v kolikšni meri so nestranski kandidati tudi neodvisni? Neodvisnost kandidatov ostaja nepopolno opredeljen pojem, saj se kot nestranski kandidati predstavljajo tako tisti, ki niso člani strank, kot tisti, ki so njihovi člani, vendar nastopajo neodvisno od njih. In ali so neodvisni kandidati, katerim je politična stranka izrazila podporo, res neodvisni? Za odgovore na ta vprašanja bi bila potrebna dodatna in bolj razširjena raziskava, ki pa zaradi težke merljivosti neodvisnosti morda vseeno ne bi dala pravih odgovorov.

5 LITERATURA

- 1) Adams, James, Samuel Merrill III, Elizabeth N. Simas in Walter J. Stone. 2011. When Candidates Value Good Character: A Spatial Model with Applications to Congressional Elections. *The Journal of Politics* 73 (1): 17–30.
- 2) Adrian, Charles R. 1959. A Typology for Nonpartisan Elections. *The Western Political Quarterly* 12 (2): 449–458.
- 3) Atkeson, Lonna Rae in Timothy B. Krebs. 2008. Press Coverage of Mayoral Candidates: The Role of Gender in News Reporting and Campaign Issue Speech. *Political Research Quarterly* 61 (2): 239–252.
- 4) Braithwaite, Valeria A. in Margaret Levi, ur. 1998. *Trust and Governance*. New York: Russell Sage Foundation. Dostopno prek: Google Books.
- 5) Brancati, Dawn. 2008. Winning Alone: The Electoral Fate of Independent Candidates Worldwide. *Journal Of Politics* 70 (3): 648–662.
- 6) *Brane Golubovič*. Dostopno prek: <http://www.brane-golubovic.com/> (12. avgust 2012).
- 7) Campbell, Angus. 1980. *The American Voter*. Chicago: The University of Chicago press. Dostopno prek: Google Books.
- 8) Cutright, Phillips. 1963. Nonpartisan Electoral Systems in American Cities. *Comparative Studies in Society and History* 5 (2): 212–226.
- 9) Dennis, Jack. 1988. Political Independence in America, Part II: Towards a Theory. *British Journal of Political Science* 18 (2): 197–219.
- 10) Evans, Jocelyn A. J. 2004. *Voters & voting: an introduction*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage. Dostopno prek: Google Books.
- 11) Farrell, David M. in Ian McAllister. 2006. Voter satisfaction and electoral systems: Does preferential voting in candidate-centred systems make a difference? *European Journal Of Political Research* 45 (5): 723–749.
- 12) Goldenberg, Edie N. in Michael W. Traugott. 1980. Congressional Campaign Effects on Candidate Recognition and Evaluation. *Political Behavior* 2 (1): 61–90.
- 13) *Gorenjski glas*. 2010. Volilni glas, 24. september. Dostopno prek: http://www.gorenjskiglas.si/e_files/priloge/pdf/priloga_398.pdf (13. avgust 2012).
- 14) Haček, Miro, ur. 2009. *Lokalna demokracija 3*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 15) Haček, Miro in Drago Zajc, ur. 2005. *Slovenija v EU: zmožnosti in priložnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- 16) Haček, Miro in Simona Kukovič. 2011. Nestrankarski kandidati in liste na lokalnih volitvah v obdobju 1994–2010. *Teorija in praksa* 48 (2): 376–392.
- 17) Hausknecht, Murray. 1992. On Politics and Trust. *Dissent* 39 (4): 456–460.
- 18) Horvat, Marjan. 2010. Ali obstaja politika onkraj strank? *Mladina*, 41 (15. marec).
- 19) Johnston, R. J. 1974. Local Effects in Voting at a Local Election. *Annals of the Association of American Geographers* 64 (3): 418–429.
- 20) Killer Campaigning. 2010. *Building Name Recognition: Political Campaign Candidates*, 24. februar. Dostopno prek: <http://www.killercampaigning.com/building-name-recognition-political-campaign-candidates/> (3. avgust 2012).
- 21) Kontelj, Martina, Danilo Dolenc in Ida Repovž Grabnar. 2007. *Lokalne volitve 1994–2006*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/06-RP-078-0701.pdf> (12. junij 2012).
- 22) Kovač, Aleksandra K. 2010. *Mirna Peč: pritožbi, ponovno štetje in nazadnje žreb*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/slovenija/lokalne-volitve-2010/mirna-pec-pritozbi-ponovno-stetje-in-nazadnje-zreb/242452> (4. julij 2012).
- 23) Ministrstvo za javno upravo. 2006. *Lokalne volitve 2006*. Dostopno prek: http://volitve.gov.si/lv2006/rezultati/zbirni_podatki.html (4. julij 2012).
- 24) --- 2010. *Lokalne volitve 2010*. Dostopno prek: http://volitve.gov.si/lv2010/rezultati/zbirni_podatki.html (4. julij 2012).
- 25) Lukman Žunec, Darja. 2010a. Občina z velikim srcem. *Večer*, 4. september. Dostopno prek: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2010090405572467> (12. avgust 2012).
- 26) --- 2010b. Nič ne bo ostalo v predalu. *Večer*, 18. september. Dostopno prek: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2010091805576247> (12. avgust 2012).
- 27) Miller, Arthur H. in Ola Listhaug. 1990. Political Parties and Confidence in Government: a Comparison of Norway, Sweden and the United States. *British Journal of Political Science* 20 (3): 357–386.
- 28) *Občina Bovec*. Dostopno prek: <http://obcina.bovec.si/> (12. avgust 2012).
- 29) *Občina Hajdina*. Dostopno prek: <http://www.hajdina.si/> (12. avgust 2012).
- 30) Olmstead, Alan. 1970. For Candidatec, 'Recognition' Factor Is Not Enough. *The Morning Record*, 8. oktober. Dostopno prek: <http://news.google.com/newspapers?id=bv1HAAAAIBAJ&sjid=wf8MAAAAIBA&pg=3999%2C4939774> (3. avgust 2012).

- 31) Oppenhuis, Erik. 1995. *Voting behavior in Europe: a comparative analysis of electoral participation and party choice*. Amsterdam: Het Spinhuis. Dostopno prek: Google Books.
- 32) Pastor, Gregory S., Walter J. Stone in Ronald B. Rapoport. 1999. Candidate-Centered Sources of Party Change: The Case of Pat Robertson, 1988. *Journal Of Politics* 61 (2): 423–444.
- 33) Planet Siol.net. 2010. *V boj za kočevskega župana Marjan Hočevar*. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/lokalne_novice/dolenjska_in_posavje/2010/09/v_boj_za_kocevskega_zupana_marjan_hocevar.aspx (12. avgust 2012).
- 34) Podpalmo.si. 2010. *Prepoznavnost v drugi krog pomagala Šarcu in Gojcu*. Dostopno prek: http://podpalmo.si/Novice/politika/Prepoznavnost_v_drugi_krog_pomagala_Sarcu_in_Gojcu (13. avgust 2012).
- 35) *Politically Independent Candidate X*. Dostopno prek: <http://www.picx.co.uk/frame.html> (31. julij 2012).
- 36) PollyVote Election Forecasting. 2012. *PollyBio: Predicting Elections From Candidates' Biographies*. Dostopno prek: <http://pollyvote.forecastingprinciples.com/index.php/pollyvote-012/models/pollybio.html> (2. avgust 2012).
- 37) Rapoport, Ronald B. 1997. Partisanship change in a candidate-centered era. *Journal Of Politics* 59 (1): 185–199.
- 38) Robinson, John P. 1976. The Press and the Voter. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* (427): (spet.): 95–103.
- 39) Rogelj, Boštjan. 2007. Uspeh nestrankarskih kandidatov na lokalnih volitvah 2006. *Dela* (27): 163–181.
- 40) Rosenbloom, David L. 1976. The Press and the Local Candidate. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* (427): (spet.): 12–22.
- 41) *SMS – zeleni*. Dostopno prek: <http://www.sms.si/> (12. avgust 2012).
- 42) *SDS*. Dostopno prek: <http://www.sds.si/> (12. avgust 2012).
- 43) *SDS OO Kočevje*. Dostopno prek: <http://www.kocevje.sds.si/> (12. avgust 2012).
- 44) *Socialni demokrati*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si> (12. avgust 2012).
- 45) Statistični urad Republike Slovenije. 2012. *SI-STAT podatkovni portal*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (25. julij 2012).
- 46) *Texas Secretary of State*. Dostopno prek: <http://www.sos.state.tx.us/> (29. september 2012).

- 47) Toš, Niko, ur. 1999. *Vrednote v prehodu II. Slovensko javno mnenje 1990–1998*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
- 48) --- 2004. *Vrednote v prehodu III. Slovensko javno mnenje 1999–2004*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
- 49) Toš, Niko. 2007. (Ne)zaupanje v institucije: potek demokratične institucionalizacije v Sloveniji. *Teorija in praksa* 44 (3–4): 367–395.
- 50) ---, ur. 2009. *Vrednote v prehodu IV. Slovensko javno mnenje 2004–2009*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
- 51) Toš, Niko in skupina. 2007. *Politbarometer PB12/07*, Slovenija: December 2007. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/pbsi0712/> (7. avgust 2012).
- 52) Toš, Niko in skupina. 2009. *Politbarometer PB11/09*, Slovenija: November 2009. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/pbsi0911/> (7. avgust 2012).
- 53) Toš, Niko in skupina. 2010. *Politbarometer 10/10*, Slovenija: oktober 2010. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/pbsi1010/> (7. avgust 2012).
- 54) Traugott, Michael W. in Paul J. Lavrakas. 2008. *The Voter's Guide to Election Polls*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. Dostopno prek: Google Books.
- 55) *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409>.
- 56) *Vladimir Prebilič*. Dostopno prek: <http://www.vladimir-prebilic.si/> (13. avgust 2012).
- 57) Weeks, Liam. 2012. Crashing the party. Does STV help independents? *Party Politics*, 11. april. Dostopno prek: <http://ppq.sagepub.com/content/early/2012/04/10/1354068811436063> (12. junij 2012).
- 58) Willis, Ian. 2008. Democracy in Place: Parochial Politics and the 2008 Local Government Election. *AQ: Australian Quarterly* 80 (6): 4–9.

- 59) *Zakon o lokalnih volitvah (ZLV-UPB3)*. Ur. l. RS 94/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200794&stevilka=4693> (31. julij 2012).
- 60) *Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1)*. Ur. l. RS 96/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200596&stevilka=4191> (31. julij 2012).
- 61) *Zakon o spremembi Zakona o poslancih (ZPos-D)*. Ur. l. RS 39/2011. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201139&stevilka=1904> (15. junij 2013).
- 62) *Zakon o volilni in referendumski kampanji (ZVRK)*. Ur. l. RS 41/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200741&stevilka=2221> (31. julij 2012).
- 63) *Zares – nova politika OO Kočevje*. Dostopno prek: <http://kocevje.zares.si/> (12. avgust 2012).

PRILOGI:

PRILOGA A: Podatki o zaupanju v politične stranke med leti 1994 in 2010

Tabela A.1: Zaupanje v politične stranke v letih 1994 do 2010 (v odstotkih vprašanih)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Popolno zaupanje v PS	0,6	2,1	0,7	0,8	0,6	0,5	1,5	0,8	1
Srednje zaupanje v PS	45,1	59,8	41,6	45,7	44,7	51,1	58	54,3	49,2
Ni zaupanja v PS	44,1	34	51,5	46,6	52,1	43,9	36,4	42,6	46,7

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Popolno zaupanje v PS	0,9	1	0,8	0,3	1,1	0,5	0,7	0,6
Srednje zaupanje v PS	62,5	73,5	62,7	58,1	83,5	81,9	85,7	75,6
Ni zaupanja v PS	34,2	22	30,2	37,7	9,7	12,5	13,6	23,8

Vir: Toš (1997); Toš (2004); Toš in skupina (2007); Toš (2009); Toš in skupina (2009); Toš in skupina (2010).

PRILOGA B: Podatki o kandidatih za župana v analiziranih občinah

Priloga B.1: Občina Bovec

Danijel Krivec ima že dolgo župansko kariero, saj je bil za župana izvoljen že dvakrat, leta 2002 in 2006, na volitvah 2010 se je potegoval za svoj tretji mandat. Vseeno pa se je njegova kariera občinskega politika začela že leta 1994, ko je bil prvič izvoljen v občinski svet. Med opravljanjem občinskih funkcij je opravljal tudi funkcijo poslanca v mandatu 2004–2008, ponovno je bil izvoljen tudi leta 2008, zaposlen je bil v Elektro Primorska, Poslovna enota Tolmin, opravljal pa je tudi funkcijo poveljnika Civilne zaščite Bovec (SDS).

Tudi Siniša Germovšek je svojo občinsko politično pot začel ob vzpostavitvi lokalne samouprave leta 1994, ko je bil izvoljen za svetnika v občinski svet. Na naslednjih volitvah leta 1998 je kot kandidat SDSS kandidiral za župana in bil izvoljen, med njegovim županovanjem sta se zgodili dve hudi naravni nesreči. Po končanem mandatu je zopet kandidiral na vsakih lokalnih volitvah, vedno kot neodvisni kandidat. Županskega mandata ni več dobil, bil pa je izvoljen za člana občinskega sveta. Bil je tudi član sveta Lokalne turistične organizacije Bovec, član sveta Javnega zavoda Triglavski narodni park in direktor Zadruga Soča-Trenta. V zvezi s popotresno obnovo Posočja je bil obtožen napak, vendar je bila leta 2008 obtožnica umaknjena (Občina Bovec).

Druga dva kandidata - Alenka Čopi in Samo Piuži – v občini pred kandidaturo nista bila politično aktivna, saj nihče od njiju nikoli pred volitvami 2010 ni kandidiral za nobeno funkcijo. Alenka Čopi je zaposlena kot direktorica Lokalne turistične organizacije Bovec, Samo Piuži pa je samostojni podjetnik.

Priloga B.2: Občina Bistrica ob Sotli

Franjo Debelak je za župana prvič kandidiral na volitvah leta 2006, tudi takrat kot neodvisni kandidat, ko je izgubil proti dotedanjemu županu. Sicer je Debelak zaposlen kot tehnični vodja podjetja Athos. Na volitvah 2010 ga je kot kandidata predlagal prav dotedanji župan, ki je sicer nastopal kot kandidat SDS.

Iva Zorenč je za mesto županje kandidirala prvič. V politiki je bila aktivna že prej, saj je podpredsednica Sveta SDS, predsednica Celjske regijske koordinacije SDS, OO SDS Bistrica ob Sotli pa uspešno vodi že drugi mandat. Zaposlena je pri vladni službi za podnebne

spremembe. Aktivna pa je tudi v Društvu vinogradnikov in kletarjev Šempeter, Društvu prijateljev mladine in v Čebelarskem društvu.

Priloga B.3: Občina Kamnik

Marjan Smole je edini kandidat, ki je že kandidiral na prejšnjih volitvah, takrat kot kandidat LDS, vendar se ni prebil niti v drugi krog, kjer je zmagal neodvisni kandidat. Marjan Smole je sicer bolj poznan kot podjetnik, saj vodi družinsko podjetje Levček oziroma LSM d.o.o., ki se ukvarja z zastopstvom znanih blagovnih znamk na področju športne opreme. Marjan Smole je tudi predsednik Teniškega kluba Kamnik (Gorenjski glas 2010, 24. september).

Marjan Šarec se je za kandidaturo odločil brez političnih izkušenj. Zaposlen je bil kot novinar na Radioteleviziji Slovenija in imitator v oddajah Radio Ga-Ga in Hribar, kjer se je ukvarjal s politično satiro. Ravno kot igralec in imitator je Šarec zelo prepoznan. Na volitvah je nastopil kot neodvisni kandidat, imel pa je podporo liste Toneta Smolnikarja, dolgoletnega župana Kamnika (Gorenjski glas 2010, 24. september).

Brane Golubovič ima več izkušenj v politiki. V občinski svet je bil prvič izvoljen leta 1994, v zadnjem mandatu pa je zasedel funkcijo podžupana občine Kamnik. Pred tem je bil zaposlen tudi na Uradu RS za mladino, nato pa v Državnem zboru kot svetovalec za področje družine, sociale in trga dela. Sicer član LDS je na lokalnih volitvah 2010 nastopal kot neodvisni kandidat. Deloval pa je tudi v različnih društvih - v lokalni taborniški enoti, mladinskem centru in jahalnem društvu -, dejaven je še v Turističnem društvu Gora, Prostovoljnem gasilskem društvu Sela in Teniškem klubu Kamnik (Brane Golubovič).

Matej Tonin, ki je na volitvah 2010 nastopal kot kandidat NSi, se je za mesto župana potegoval prvič, vseeno pa ima za seboj že kar nekaj politične kariere. S politiko se je začel ukvarjati leta 2001 z vključitvijo v občinski odbor NSi Kamnik. Na lokalnih volitvah leta 2006 in 2010 je bil izvoljen v občinski svet občine Kamnik, vmes pa je bil zaposlen tudi v Državnem zboru RS, kjer je bil svetovalec za odnose z javnostmi, postal pa je tudi predsednik OO NSi Kamnik. Leta 2008 je ustanovil Vizijo - agencijo za komuniciranje.

Julijana Bizjak Mlakar je bila v mandatu 2004-2008 državnozborna poslanka, opravljala pa je tudi delo svetovalke direktorja Agencije za zavarovalni nadzor RS in področne sekretarke. Vodstvena delovna mesta je zasedala tudi v zavarovalnici Triglav, na Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije, članica uprave je bila v Vzajemni zdravstveni zavarovalnici, na Srednji ekonomski in naravoslovni šoli Rudolfa Maistra v Kamniku pa je poučevala in bila

pomočnica ravnatelja. Bizjak Mlakarjeva je pobudnica in soustanoviteljica Gibanja za ohranitev in izboljšanje javnega zdravstva ter predsednica OO SD Kamnik-Komenda. Na volitvah je nastopala kot kandidatka te stranke.

Rudi Veršnik je bil v svoji politični karieri občinski svetnik in poslanec v Državen zboru v mandatu 2004–2008. V lokalni skupnosti je dejaven tudi kot član Prostovoljnega gasilskega društva Šmarca (Gorenjski glas 2010, 24. september).

Zvone Potočnik je med kandidati še najmanj poznan, tudi v medijih o njem ne izvemo veliko. Je podjetnik, ki je veliko časa živel in delal v tujini, znan pa je po tem, da je v Kamnik prvi pripeljal kebab. Na županskih volitvah je nastopal kot neodvisni kandidat (Gorenjski glas 2010, 24. september).

Priloga B.4: Občina Kočevje

Vladimir Prebilič, ki je nastopal kot neodvisni kandidat, ni politični novinec. Leta 2002 je bil kot kandidat SD izvoljen v občinski svet občine Kočevje, kasneje pa je postal tudi njen podžupan. Dejaven je bil tudi drugod, saj je bil podpredsednik nadzornega odbora Komunale Kočevje in predsednik nadzornega odbora Pokrajinskega muzeja Kočevje. Poučeval je na lokalnih šolah, bil pa je tudi sooblikovalec Skupnosti za nakup ultrazvočnega aparata, ki so ga z zbranimi donacijami podarili Zdravstvenemu domu Kočevje (Vladimir Prebilič).

Janko Veber se je po tem, ko je bil župan občine med leti 1994 in 2010, odločil kandidirati še petič. Poleg županovanja je v lokalni skupnosti opravljal tudi druge funkcije. Bil je direktor podjetja Hydrovod Kočevje-Ribnica, je predsednik Ženskega rokometnega kluba, deluje v Folklorni skupini Predgrad, je častni član Prostovoljnega gasilskega društva Predgrad ter član Zveze borcev za ohranjanje vrednot NOB Kočevje. Politično kariero je gradil tudi na državni ravni, kjer od leta 1996 opravlja funkcijo poslanca v Državnem zboru (Socialni demokrati).

Marko Vizjak je bil županski kandidat že leta 2006, ko je kandidiral kot kandidat SDS in NSi. Pred tem ni bil zelo aktiven v političnem življenju. Leta 2004 je v Kočevju, Osilnici in Kostelu kandidiral za poslanca v Državnem zboru. Dve leti kasneje je bil izvoljen v občinski svet občine Kočevje, postal pa je tudi predsednik OO SDS Kočevje. Preden se je podal v politiko, je bil zaposlen na Veterinarski postaji Kočevje, kasneje pa tudi na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Zaseda tudi druge funkcije – je član sveta zavoda Javne agencije za zdravila in medicinske pripomočke RS in član Upravnega odbora Kmetijskega inštituta Slovenije (SDS OO Kočevje).

Zlatko Ficko ja v lokalni politiki že dva mandata prisoten kot predsednik KS Kočevska Reka, sicer pa vodja Lovišča s posebnim pomenom Snežnik Kočevska Reka pri Zavodu za gozdove RS. Pomaga pri vodenju in organiziranju vrtcev, otroških kolonij, lokalnih mladinskih delavnih brigad, športnih tekmovanj, razstav ter društvenih ter družabnih prireditev (Zares – nova politika OO Kočevje).

Darja Delač Felda je kot kandidatka LDS za županjo kandidirala že leta 2006, v tistem mandatu pa je kasneje postala podžupanja. V politiki ni vidneje dejavna, zato pa je bolj na drugih področjih. Delač Feldova je profesorica matematike na Gimnaziji Kočevje, predsednica sveta staršev na Osnovni šoli Ob Rinži, predsednica Turističnega društva Kočevje ter vodja projekta Medgeneracijsko sodelovanje med Gimnazijo Kočevje in Domom starejših občanov Kočevje (SMS - zeleni).

Marjan Hočevar je še eden od neodvisnih kandidatov, ki je bil nekoč član SD. Na volitvah je že nastopal, kjer je bil izvoljen v svet KS Kočevje – mesto, katere predsednik je bil. Zaposlen je v kočevski Komunalni kot vodja voznega in strojnega parka (Planet Siol.net 2010, 13. september).

Zadnji kandidat, Marko Rovar, je tudi že kandidiral za župana leta 2006 kot kandidat AS. V tistem mandatu je kot neodvisni svetnik sedel v svetu občine Kočevje. Poleg svetniške funkcije je opravljal tudi funkcijo predsednika sveta Glasbene šole Kočevje in ravnatelja Srednje ekonomske šole Ljubljana.

Priloga B.5: Občina Hajdina

Janko Merc je bil edini neodvisni kandidat, ki se je potegoval za župansko funkcijo. V prejšnjem mandatu je bil izvoljen v občinski svet in imenovan za podžupana, v občini pa je opravljal tudi druge funkcije, med drugim je bil leta 2000 član odbora za varstvo okolja in urejanje prostora občine Hajdina, bil je poveljnik gasilskega poveljstva Občine Hajdina, zaposlen pa je kot vodja Centra za požarno varnost na Inštitutu za varstvo pri delu v Mariboru (Lukman Žunec 2010b, 18. september).

Stanislav Glažar je prvič kandidiral leta 2006. V svojem življenjepisu navaja najrazličnejše politične funkcije, kot so predsednik Vaškega odbora Hajdoše, član Odbora za družbene dejavnosti, član občinskega sveta, član Upravnega odbora Združenja tajnikov slovenskih občin, nadzornega sveta Komunalnega podjetja Ptuj, nadzornega sveta Javne službe d.o.o. Ptuj, bolj strokovna pa je njegova funkcija direktorja mestne uprave Mestne občine Ptuj. Zelo

je aktiven tudi v drugih družbenih organizacijah, saj je bil predsednik Športne zveze občine Hajdina, predsednik Medobčinske nogometne zveze, predsednik Sveta zavoda Zavoda za šport Ptuj ter član Prostovoljnega gasilskega društva Hajdoše. Starši pa ga poznajo kot učitelja matematike, predsednika in člana Sveta staršev Osnovne šole Hajdina ter člana Sveta staršev Gimnazije Ptuj (Občina Hajdina).

Ivan Brodnjak je po funkciji občinskega svetnika v mandatu 2006–2010 kot kandidat SLS kandidiral za funkcijo župana. Bolj kot svojo politično izkušnost poudarja svoje delo kot tajnik izvršnega odbora Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije - Zavod Ptuj, ter samostojnega podjetnika (Lukman Žunec 2010a, 4. september).